

ВІСТІ КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1975

ВІСТИ КОМБАТАНТА
УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький
ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців
в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків
і УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців,
Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк.,
Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

**United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers
of 1 Ukrainian Division UNA in association with:**

**Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian
Insurgent Army, Inc., Brody-Lew, Inc., Ukrainian War Veterans'
Association in Canada.**

Address: P.O. Box 279, Stn "D", Toronto 9, Ont., Canada

Editorial office in USA:

**Mr. I. Kedryny-Rudnytsky, 100-E Mongomery St.,
Jersey City, N. J. 03702 U. S. A.**

Статті, підписані прізвищем чи ініціалами автора не завжди
відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Англія	1:10.0	0:5:0	ЗСА	6.00 дол.	1.50
Австрія	100 австр. шл.	20	Канада	6.00 дол.	1.50
Аргентіна	670 пез.	120	Німеччина	20 и. м.	3.50

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Аргентіна:

**Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina.**

Австрія:

**Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III/19
1200 Wien XX., Austria.**

ЗМІСТ

Стор.

Микола Луків: Софія Київська	2	
КОМЕНТАР		
Мирослав Малецький: Політична концепція і Дивізія	3	
СУЧАСНІСТЬ		
Іван Кедрин: Брак лідерства	6	
Ярослав Курдидик: Велетенські і мініатурні атомові бомби	10	
МИНУЛЕ		
Петро Самутин: УІ Січово-Стрілецька Дивізія	14	
Лев Струк: Сумні дні ЧУГА і моя втеча	23	
ОПІНІ		
Михайло Ліщинський: "Est modus in rebus"	29	
Богдан Підгайний: Кожному слово	31	
Степан Куропась: ОбВУА корчиться — і що далі ?	34	
ІЗ КОНФЕРЕНЦІНОУ ЗАЛІ		
Роман Колісник: Господарсько-економічний стан...	37	
Остап Сокольський: Суспільно-політична роль жидів в Україні	44	
ПО КНИГАРСЬКИХ ПОЛИЦЯХ		
Василь Верига: Збирајмо історичну документацію	51	
Олександер Бережницький: Українська філателістика в Італії	56	
МІЛІТАРНА ХРОНІКА		59
ПОШТА "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"		
Владислав Баськевич: Українці і поляки в Галичині	61	
Володимир Вашкович: Ще про Дивізію "Галичина"	66	
З ЖИТТЯ КОМТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ		70
ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ		
Омелян Мацина, Володимир Будас-Балдис	79	

СОФІЯ КИЇВСЬКА

*Над горним полем ворон кряге,
І горна тінь пливе під ним,
Чужинський вершник степом скаге,
Гримлять копита. Кров і дим.*

*О, будуть битви, будуть грізні.
Стойть мій пращур, мовгки жде.
Блищиць на сонці мег залізний, —
Тревожний гас, непевний день.*

*Непевний день. Держава Руська
В сто дзвонів б'є, і воїй йдуть.
І гнівом клекотить Славута,
І мертві страму не їмуть.*

*Та встане ранок, дим розвіє,
І над побоїщем страшим
Велить закласти князь Софію
Во славу воїнам своїм.*

*Щоб до потомків докотилося
Крізь сто років, крізь сто віків,
Щоб не оружжя вояків —
Краса і мудрість іх лишилась.*

Микола Луків

КОМЕНТАР

Мирослав Малецький

ПОЛІТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ І ДІВІЗІЯ

В минулих роках наша преса знову віднотувала десь кілька голосів, що заторкують своєю тематикою Українську Дівізію. Особливо багато місяця присвятив цій проблемі мюнхенський журнал «Український Самостійник», лягнувши статті В. Ващковиша, К. Зеленка та О. Боднара. Редакція нашого журналу пильно слідкує за інколи суперечними опініями і статтями поодиноких авторів. У справі Дівізії вже багато сказали і написали ті, що її творили, вишколювали та нею командували. І хоча ця тема ще довго не вигерпана і до деталів не вияснена, все ж таки те, що досі опубліковане, може заінтересованим допомогти виробити собі опінію, луже близьку по лінійного перебігу подій. Зрозуміння сутевого виелімінувало би штучні контрверзії про справи якісні і отсвідні, а гасто незагні і нерепрезентативні. В цьому номері лягнемо «спростовуючого» листа, який мало спростовує і вияснює, а може в необізнаних викликати сумніви та провадити до мильних висновків. Тому коротко ще раз в цій справі.

Дискутуючи цілій комплекс проблем, зв'язаних з Дівізією, розрізняємо 1) політичну концепцію, що довела до 2) створення живої одиниці, що складалася із живих людей, дії якої стали також частиною нашої недавньої історії. Найперше про концепцію.

Політична концепція — це система поглядів, яка, обґрунтовуючи положення, може стати поштовхом для конкретних дій. Концепцію творення Дівізії деякі автори вже давніше називали «легіоновою політикою», розуміючи її як активну угасть в армії іншого народу без жадних політичних концесій, ги лише з малими або невиразними. Домовлення та ступінь залежності «легіонерів» від спонсоруючої армії та її політичних гинників — це широка кашва різних можливостей. Огевидно, обидві сторони — крім формальних домовлень — мають ще свою укриту мету, наприклад, одні здобути

військове знання і одержати в руки зброю (Дивізія), другі (німці) поповнити вже дуже проріджені свої боєві гастини.

Про правильність політичної концепції, в тому і «легіонової», вирішує кінцева успішність подій, які вона викликала. Польські легіони Пілсудського пригинились, мабуть, в вирішальній мірі до постання польської держави в 1918 році. Наши Українські Сігові Стрільці також в цей сам час мали деякий вплив на перебіг подій в Україні, як фронти воюючих сторін заломилися. Закінчені на весні 1945 року воєнні події беззастережно програною не дозволили Українській Дивізії відограти тоді такої ролі, яку її передбагували за їх сподіваннями, її українські співворці.

Кожна політична концепція, якщо мова про її переведення в життя із сподіванням на її успішність, криє в собі певну дозу риску. Не була позбавлена цього риску також політика, яка дозвела до створення Дивізії. Хоча вже опубліковано багато матеріалів та записано на цю тему багато опіній поодиноких осіб і організованих груп, остаточний вердикт правильності цієї політики залишається за історією, а 80 років, що пройшли ще й в еміграційних умовинах, це ще за короткий час на такий осуд.

Друге — це справа створеної військової одиниці — Дивізії, проблема живих людей — гленів дивізії, їх переживання, умови їхнього побуту та наслідків цього періоду на їх дальше життя. І тут сміло можемо ствердити, що цих кілька-десять тисяч молодих людей не мали тоді жадного впливу на таку ги іншу політичну концепцію. Їхня мета була зовсім ясна і недвозначна — здобути військове знання і одержати модерну зброю, а запевнення, що Дивізія буде боротись тільки на східному фронті проти нашого найбільшого ворога, та віра, що принайменше в якісь мірі пригиняється до відновлення в майбутньому української держави, вистаргали, щоб терпіти навіть найяркіші нарушения німецькою адміністрацією їх національної гордості.

Деякі автори пілкresлюють, що довкола Дивізії лежто, в першу чергу її угасники, пробують творити своєрідну легенду. Усі народи мають свої легенди і постійно їх творять. Там, де люди мають віру (абстрагуємо від того ги вона в даному моменті правильна), там, де щоденно вони співали «хлопці підемо, боротися будемо, за Україну, рідні права», там, де ті молоді люди проливали свою кров, залишилися інвалідами на

ціле життя, там, де на полі бою віддавали своє життя — там і довкола того мусить творитися та постати легенда. І коли сьогодні говорять в Україні, що по брідських полях блукають душі упавших наших друзів і закликають до дальшої боротьби, бо діло, за яке вони свої голови поклали, незавершене і їм тому немає на тому світі спокою, добагуємо в цьому тільки добре і тут саме наша заскоромість не на місці.

Між німецьким рамовим персоналом також траплялися люди із зrozумінням та симпатією до наших проблем. Пере-наголошування поодиноких випадків надужить німецької військової бюрократії, розгублює і викривляє картину цілості. Між українськими угасниками Дивізії, не виключаючи старшин, також траплялися особи, яких моральні якості, побро-зигливо висловлюючись, оцінювались далеко нижче від пере-сігності. За порушення військового порядку, воєнні суди карають у всіх арміях світу. Чому мало бути в нас інакше? Вищі командні пости в Дивізії не були обсаджені нашими ко-мандирами, але звідки було їх взяти? Це була модерна війна, і від командирів вимагали відповідних кваліфікацій. Знане, що вищі командири — це не продукт, хай і інтенсивного, але лише кількамісячного вишколу. Історичні спомини шефа шта-бу Дивізії, що з'явилися українською і німецькою мовами, напевно не вільні від суб'єктивного підходу, все ж таки вони сьогодні стали поважним джерелом для дослідів нашої угасти в Другій світовій війні.

Реаксумуючи, розрізняємо між політичною концепцією, що довела до створення Дивізії, і реальною військовою одини-цею, угасники якої ще й тепер активні громадсько і політично в нашій громаді. Залишаємо осуд цієї політичної концепції за історією, ход не бракувало б нам аргументів на її оправдання Рівногасно стверджуємо, що загал українського вояка Дивізії був вірний нашій вояцькій традиції, був ідеїний, добрий та свідомий своєї мети. Це, огевидно, ^{ніяк} не знагить, що, за сло-вами одного з авторів «під гас останньої війни Дивізія репре-зентувала все найкраще в нашему народі». Народ — це ском-плікований феномен і в стремлінні до своєї мети, трагічними були б, як вже нераз траплялося в нашій історії, однобігність та невибагливість політичного думання.

Іван Кедрин

БРАК ЛІДЕРСТВА

У "Коментарі" в останньому, 6-му за 1974-ий рік, числі нашого журналу заторкнено пизку актуальних і болючих проблем сучасної дійсності в українському вільному світі. СКВУ і його роля, потреба активної дії на закордонному, чи пак міжнародному грунті, пляновість праці в різних ділянках життя, щоб не було її дублювання та водночас залишування облогом інших ділянок, зацікавлення широких кіл суспільства тільки справами всеукраїнського значення, роля українських політичних партій... Кожна з цих справ — це окрема болячка. а всі вони разом складаються на вузол, що його ані делікатно розилутати, ані мечем розрубати, як це зробив античний мудрець. Коли на кожну з цих та багатьох інших їм подібних справ існують десятки відповідей, з них більшість взаємосуперечних, — то в одному, мабуть, всі вільні українці погоджуються: нема одного авторитетного проводу, щоб його визнавала більшість суспільства, не існує такого проводу, який вмів би заводити лад там, де його в суспільстві нема, не існує проводу, який давав би ясні вказівки, як поводитися в справах, які породжують у вільній громаді сумніви, неспокій чи й заколот. Нема такого проводу, який взагалі поцікавився би існуючими нездоровими відносинами та який бодай спробував би встравати в ті відносини, щоб їх якось санувати. Конкретні приклади такого нездорового стану: Існують в З'єднаних Стейтах буквально 10, десять, політичних партій, з яких кожна твердить, що вона є організацією визнавців ідеології, схопленої в партійній програмі, і що тому вона має право та обов'язок забирати слово в прерізних справах. Тим часом в дійсності добра половина тих партій — це фікції, назверхні вивіски, які тільки обманюють жменю їхніх партійних членів та широкий загал громадянства. — СКВУ мав за одну з своїх цілей "координувати" дії окремих краївих проводів. Але на віть між двома найближчими й найбільшими краївими проводами, між братніми сусідськими верхівками американських та канадських українців, УККА і КУК, нема постійного, си-

стематичного й плянового зв'язку, із періодичними сходинами для вирішування конкретних справ. — Дві ніби малі справи, що їх в останньому часі треба було скоординовано вирішити й авторитетно подати до відома американській та канадській громадам, які напевне були б такому рішенню підпорядкувалися: справа бойкоту прибулих з УССР мистців чи участі в їхніх концертах, — і справа бойкоту теперішнього карнавалу, чи продовжування карнавалових забав, за щорічним звичаєм. В одній і другій справі на сторінках нашої преси з'явилися десятки взаємосуперечних голосів, — кожний з них мав переконливі аргументи, але річ була — і надалі є — не в діялектиці та полеміці, а у вирішенні конкретної актуальної справи, щоби не ширилося баламутство і щоби земляки один одному не скакали до очей. — Між двома українськими науковими установами — НТШ і УВАН — довгими роками існували відносини, в яких ті дві установи не були всілі перевести спільний науковий з'їзд, ба навіть перервали традиційне, давніше щорічне, святкування роковин народження-смерті Тараса Шевченка. Нема між ними спільнога науково-видавничого плянування, марнуються фонди і марнується енергія. В них, у кожній з них, панують теж прикрі відносини, а ніхто з-поза них не цікавився справою, яка шкодила і далі ще шкодить національній культурі, шкодить всій українській проблемі. — І хоча Комітети за патріярхальний устрій УКЦеркви стали ніби недоторканними, проте не всі їхні дії за останні роки були досконалими і не всі вони приносили хосен великий справі Патріярхату. Від років чуємо про потребу такої установи, яка стежила би за фальшами, ширеними про Україну в пресрізних чужомовних довідниках, енциклопедіях, шкільних підручниках, у часописних періодиках. Це ніби повинно би бути обов'язком існуючих наукових установ, але в практиці цього не було й нема. — Спілки українських журналістів Америки й Канади прийняли були на свому З'їзді в Торонто "Кодекс журналістичної етики". Дуже гарно звучать тамошні постанови. Знаємо з щоденної практики, що окремі українські часописи й окремі українські редактори та дописувачі глузують з отих постанов. Логічно повинні би проти цього виступати управи тих Спілок, чи пак їхньої Федерації. Насправді вони цього не роблять, бо й не реагують вищі за них організаційні клітини української громади. На збірковому форумі існує віддавна повний

хаос. Це правда, що у капіталістичних країнах кожний має право диспонувати своїми грішми, як йому подобається. Але чи не добре було б вказувати нашим людям на градацію загальногромадських потреб, на речі, на які варто би в найпершій мірі звертати увагу й на такі, які, може, не найбільш актуальні і не найбільш пекучі. — Були у пресі статті про нехтування широкими колами українського вільного суспільства проблемами економіки, про невміння наших людей думати господарськими категоріями, що є передумовою того зросту господарської сили, яка в свою чергу є передумовою взагалі сили кожного суспільства, кожного народу, та його поваги у світі. Зверталося увагу, що українські економічні установи й організації, зокрема щадничі й позичкові каси і т. зв. кредитів розпоряджають вже чималими капіталами, які йдуть в мільйони доларів, та що немає між ними ніякого зв'язку, і що — поза доброю діяльністюожної з тих станць, суспільство наче не помічає того великого капіталу. Хто з керівників кіл поцікавився цією першорядною проблемою?

Мабуть, можна би цей реєстр продовжувати. Можливо, що деякі з названих тут справ треба би поладнати на, так мовити, внутрішньому терені даних установ, у 4-ох стінах, чи на краївому терені, а не заплутувати туди такої верхівки, як СКВУ. Але "голий факт" залишається фактом, що всі ці болячки існують і що нема такого керівного чинника, який ними цікавився би — не в чотирьох стінах, і не в розмовах між приятелями, а на авторитетному форумі керівників організацій. Але тут знову ж виринає питання: які це керівні організації, такі, які втішались би загальним довір'ям і авторитетом, що вимагає громадської дисципліни, громадського послуху?! Всі ми, що були на Другому СКВУ, пригадуємо ті жалюгідні перипетії, які товаришили виборові Президії Секретаріату, і всі ми були там свідками, як тисяча приявних імпульсивно, стихійно, негативно зареагувала на проголошення концепції перенесення центру СКВУ до Нью Йорку із прізвищами членів Президії, дармаща кожний з тих громадян має безперечно за собою громадсько-політичний стаж. У цьому власне й суть, що лідерів не вибирається, лідери родяться вже з завдатками на лідерів і вони самі виростають в громаді та здобувають собі повагу в громаді. В українській вільній громаді нема проводу, нема жі одного такого громадського тіла, що його більшість наших людей (айдеться власне про

більшість, а не про всіх членів громади, бо це річ неможлива) визнавала й шанувала та йому повинувалась. Не йдеться теж про касарняний послух, ані такий, який бував в диктаторських країнах, де послух опертний на страху. При всьому індивідуалізмі наших людей та їхньому відосередковому гоні, наші люди таки мають почуття громадської дисципліни у важливих справах і вони прагнуть проводу. Вони, правда, поквани і теж до підрізування авторитету, вони поквани до лайки, вони виявляють все ще жалюгідний брак зrozуміння, що таке ідея й ідеологія, що політика, а що тактика, — вони аж надто часто переплутують установу з особою, вони не мають тих прикмет, що їх можна придбати за перебування у власній рідній державі. А все ж — повторясмо — вони тужать за лідеством, вони прагнуть мати авторитетний провід, а коли його нема, коли серед повені наших установ і організацій не викристалізувався авторитетний провід — то це тягар, який тяжить на всьому нашему вільному суспільстві. Яка на це рада?! Хто має цьому зарадити і як?! Коли нема Богом обданого лідера — то авторитет проводу здобувається конкретною, реальною, вартісною дією. СКВУ міг би стати таким керівним центром. На превеликий жаль — від 1-го СКВУ і дотепер від 2-го СКВУ вільна громада не отримала задоволення навіть частини тих надій, що вона до тієї установи прив'язувала. "Коментар" в останньому числі нашого журналу на тему "Здоганяймо час" вимагав тієї дії. Вимагають і очікують її всі вільні українські люди, а не бачучи її — переживають ще одне велике розчарування.

ЧИ ВИ ПРИЄДНАЛИ ХОЧ ОДНОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА
ДЛЯ "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"?

Ярослав Курдидик

ВЕЛЕТЕНСЬКІ і МІНІЯТЮРНІ АТОМОВІ БОМБИ

Коли точніше слідкувати за поступом, що його вчинило останнє десятиріччя у виготовлюванні нуклеарної зброї, то побачимо, що воно пішло у трьох напрямах. В однаковій мірі у ЗСА і Советському Союзі, а в деякій мірі у Франції, нуклеарні конструктори намагаються: 1) Розбудувати та побільшити силу атомових ракет-велетнів і прискорити їм максимальну засяжність, 2) Побудувати та вдосконалити розподільного типу ракети (MIRV) так, щоб в одному конусі вмостити щораз то більше число індивідуально діючих нуклеарних розривних голів, 3) Змініторизувати, чи пак зменшити нуклеарне зарядження, а опанцірення-охрану облегшити на вазі до тієї міри, щоб виготовленими стрільбами могла покористуватися не лише важкокаліброва далекобійна артилерія, але щоб окремо виготовлені такого типу бомби можна було закидувати із невеликими повітряними десантами у найглибше запілля ворога із метою паралізування окремих індустрійних та людських скupчень.

Із деякими новими ракетами близькосяжної дії нам довелося запіznатися перший раз в час конфлікту на Близькому Сході, що їх були доставили арабам совети і які за оцінкою знавців можна буде перебудувати на нуклеарні малокаліброві бомби. Ale найбільшої тривоги викликали совети в останньому часі, коли то почали випробовувати нові, далекосяжні ракети, розподільного типу MIRV. Їхня засяжність доходить до 5 тисяч миль, отож вони перевищують ЗСА на майже 2 тисячі миль. Експерти здогадуються, що тому, що ці сов. нові ракети будуть вмощені на підводних човнах на зразок досі відомих американських ракет, отож, теоретично міркуючи, совети будуть намагатися із морських під'їздів досягнути дослівно кожний обшир на світових континентах, а впершу чергу створюється загроза, що Москва поважиться загрожувати ЗСА крізь північний полюс. Сьогодні є вже підтвердженні чутки, що оці дії нових далекосяжних сов. ракет були якраз і головним поштовхом, щоб не скорочувати вій-

ськового бюджету, переговори САЛТ (Обмеження про нуклеарне роззброєння) вести із найбільшою обережністю, а справу вдосконалювання нових ракет приспінити і поставити, як першу.

І в протилежності до вище згаданих вісток про вдосконалювання нуклеарної зброї іншоразу то нових форм та інших виявів, ми хочемо поділитися ще з одною новістю, що її нам вдалося отримати із трьох поважних джерел у ЗСА, "Комісії Атомової Енергії", "Проводу Міжнародних Технологічних Досліджувань" та із 'Департаменту Контролі Озброєння і Роззброєння".

У загальному, постало своєрідне вірювання, що, мовляв, атомову бомбу дуже важко сконструювати. Очевидно, що коли береться до уваги побудову бомби великого калібрУ і могутності сили її нищівності з нуклеарного матеріалу, а ще важіше, запевнення її т. зв. "чистої, не радіаційної експлозії", то це діло дуже складне та скомпліковане. Якщо ж знову йдеться про інший тип, тобто звичайного тільки — "брудного радіоактивного розрядження", то тоді її можна сконструювати так, що вона зможе вміститися у вантажне авто із розривною силою біля 100 ТНТ.

Із вище згаданих джерел довідуюмося, що складові частини для побудови такої "атомової брудної бомби" можна купити у всіх крамницях ЗСА, які продають вивінування для дослідних лябораторій при каледжах, або вищих технічних школах. Із точніших описів виходить, що кожна талановита людина, або група з основним знанням про те, як діє і що спонукує ядреве розрядження, може при допомозі закуплених частин сконструювати найпростішого і нескладеного типу, атомову бомбу. До якої міри і наскільки така атомова бомба буде являти собою "досконалу підрібку", буде очевигчно залежати від виряду і матеріалу, але це не означає, що атомову бомбу, яка діятиме справно, може сконструювати, виключно тільки, нуклеарний фізик-спеціаліст.

Інформаційно-технічний плян для самої тільки побудови бомби можна купити в Атомових Дослідних Центрах, без будь-яких більших труднощів. Нещодавно Фундація Форда згадувала про те, що від часу, коли введено навчання про вживання атомової енергії для космічних та мирних силових цілей, то про основні дані, як привести до вибуху-розрядження можна довідатися майже з 30-ти різних фізико-технічних

публікацій. При тому слід додати, що ще перед 15-ти роками годі було і подумати про те, як привести до вибуху атомову бомбу, бо всі схеми побудови являлися найгостріше засекреченими.

Одинока труdnість в самій евентуальній побудові атомової бомби — це її основний елемент, нуклеарний матеріял, який можна видістити, або викрасти із осередків атомової індустрії, із якого продукують. Матеріали, шо їх вживається, або плянується вжити в нуклеарних реакторах це три типи:
— Плютоній 239, високопідсиленій уран, тобто уран скомпонований з 90% або і більше урану 235 і уран 233, з якого виготовляють атомові бомби.

Найбільш “заманливий для викрадування” — це плютоній із-за двох причин: один кілограм плютонію вартий понад 10 тисяч дол. і відносно невелика його кількість потрібна для виготовлення мініятурної а-бомби. Із 10 кл. відносно невелика група людей може сконструювати бомби із иниціальною силою від 200 до 10 тисяч тонн ТНТ. Вмощений будь-якою терористичною групою в якесь велике індустрійне скупчення, може послужити як ще піколи не бачена загроза в нормальню діючій державі.

Поминаючи однак саму вже наявну діючу силу ініціївності такої а-бомби, для перестороги слід заявити, що самий плютоній це прежахлива смертельна отруя. Для прирівнання його отруйної міці, фахівці кажуть, що плютоній являється 20 тисяч разів смертельнішим від іді гадюки-кобри, або ціянідної кислоти, а на 1.000 разів загрозливішим від усіх досі відомих отруйних газів. Він діє настільки сильно, що людина не може прийняти його у більшій дозі, як одну 10-мільйонову часточку міліграма за все своє життя, або вдихнути його пил не більшу, як 15-мільйонову частину міліграма.

Замість виконувати саму дещо складнішу бомбу, терористи можуть вжити пил із плютонію, безпосередньо розпорошуючи його в індустрії, яка працює для оборони держави, або просто вкинути декілька грамів до будь-якої установи у повітряно-охолоджувальну, чи пак огрівальну систему.

Найприкріше в усій цій страхітливій загрозі — це неімовірне, просто недбалство в самій охороні проти таких евентуальних саботажів, не лишень, у яких продукують плютоній і уран 233 (а його продукують річно тисячі кілограмів). “Дженерел Еккаунтінг Оффіс” стверджує, що для самих тільки

дослідних цілей у 1973 році було перевезено 2 тисячі кг. у різних кількостях і, що ці транспорти були здебільшого невеликі та легше опаковувані та охоронювані, а як такі являлися ідеальною заманою для достаточно підготованих крадіжей або грабіжей.

“Дженерел Енкаунтінг Оффіс” висунуло свої пляни і передало їх окремій державній комісії, якої завданням буде на майбутнє прослідити безпечною охорону не лише у самій продукції, але ще більше у транспорті. Голова “Комісії Атомової Енергії”, В. А. Крігмен, домагається, щоб для найневідшої безпеки перевозити кожну, хочби і невелику, кількість плутонію у важкій бетоново-склепінній скрині вагою, не менше, як 50-100 тонн, намагатися пересунути осередки перевозу якнайближче центрів продукції нуклеарного матеріалу і збільшити охорону настільки, щоб ніхто не поважився перенікоджувати або загрожувати цій найважливішій продукції американської модерної зброї.

УКРАЇНСЬКА ФІРМА

ВКЛАДАЄ І ФІНАНСУЄ НОВІ ПЕЧІ (форнеси).

ВИПОЗИЧАЄ ЗБІРНИКИ НА ГАРЯЧУ ВОДУ.

ВКЛАДАЄ ПРИЛАДИ ДЛЯ ЗВОГЧУВАННЯ
ПОВІТРЯ (гумідієр).

ВСЯ РОБОТА ГАРАНТОВАНА!

Toronto — 83 Six Point Rd.

Tel.: 236-1755

M8Z 2X2

Hamilton — 905 Barton Street East — Tel.: 549-9634

Чистимо БЕЗПЛАТНО печі (форнеси).

Даємо БЕЗПЛАТНО цілорічну 24-годинну обслугу
печей нашим відборцям опалової оліви.

Петро Самутин
Генштабу генерал хорунжий

VI СІЧОВО-СТРІЛЕЦЬКА ДИВІЗІЯ (Матеріали до Історії українського війська)

У продовженні наших попередніх нарисів — продовжуємо подрібний опис історичної оборони Замостя в серпні-вересні 1920 року, яка значно, якщо не вирішно, причинилася до переможної над большевиками битви над Вислою. VI Січово-Стрілецька Дивізія генерала (тоді полковника) Марка Безручка, кол. шефа штабу Корпусу Січових Стрільців, командиром якого був Євген Коновалець, вславилася у затяжній битві в обороні Замостя. Цей нарис опертий на авторитетних військово-історичних документах.

Дальше про оборону Замостя

Після наради у Командуючого Групою "Замостя" — 31-го полку Стрілецького Корпусу приступив до докладного запізнання з оборонною лінією Замостя і потім видав наказ слідуючого змісту:

"Командування 31. п. С. К.
Ч-ди. 700/оп.

Замостя, 28 серпня 1920
(бракує години — П. С.)

I. Ворог в силі 1,500 шабель посувається в напрямку Замостя. Сильний відділ посувався на Чесники-Горишів (схема 4). Головні сили армії Буденного знаходяться в околицях: Тишовця і далі на схід. Ворог правдоподібно має намір вийти на наше крило від півночі чи теж на наші тили.

II. Власні віddіli відходять з Комаріва на Замостя.

2-а дивізія легіонів розпочинає акцію із Грабовця на південь — а частини сусідньої армії провадять акцію з Белза на північ.

10-а п. дивізія концентрується в Замостю. Наш полк одержав завдання: Зайняти оборонні позиції в Замостю та боронити місто до останнього.

ІІІ. ВИКОНАННЯ:

а) Поручник Булдрович — І/31 п. С. К.+одна сотня ІІ/31 п. С. К.+Штабова сотня тяжких скорострілів, без 4 тяжких скорострілів — займе і боронить відтинку від шоси Замостя-Завада до дороги Грубешів включно.

б) Поручник Палка: три сотні ІІ/31 п. С. К. плюс два тяжкі скоростріли уgrpує свої сотні за відтинком позиції вліво від І-го батальйону аж до шоси Красностав, що займає його етаповий бат. 4/2, підтримає цей батальйон або займе його позиції в разі критичного положення.

в) Резерва: III/31 п. С. К. плюс сотня летунська залишається в касарнях до моєї диспозиції.

Полк мусить боронити своїх позицій до останнього. Кожний старшина і стрілець повинен бути перекопаний і вірити, що Замостя не віддамо.

ІV. Командири відділів повчать стрільців про способи і засади бою піхоти з кіннотою, не виключаючи випадку, коли відділ буде окружений кіннотою.

V. Штабова сотня тяжких скорострілів виділить 4 тяжкі скоростріли для зміщення відтинку етапового батальйону 4/2.

VI. Звертаю увагу на утримання зв'язку, за що роблю відповідальними адъютантів батальйонів.

VII. Летючки: Харчова і амуніційна на ст. Замостя. Тяжкі обози полку відходять до Тарногори.

VIII. Пункт медичної допомоги в касарнях — барак ч. 21.

(-) М. Болтуць — капітан і командир полку.

Цей наказ був виконаний до години 19-ої 28 серпня 1920.

(Наказ відписано з "Белльони" Т. XXII, Військовий місячник, Варшава 1926).

Рухи ворога і реакція на них командуючого групою "Замостя"

Перед самим сумерком 28 серпня 1920 зауважено з пункту спостереження концентрацію більших сил ворога в районі села Лабуні (південний схід). Власна розвідка дивізіону кінного 10 полку дивізії зголосила про концентрацію кінноти ворога в районі Мъончин і Горишів Польський (на схід від Замостя). Були то передні сторожі: 14-4 і 6-ої кінної дивізії ворога.

**Рішення командуючого групою "Замостя" — полк. генштабу
М. Безручка**

- Спаралізувати дії ворога
- Несподіваним наскоком вночі заскочити кінноту на пічлігу
- Розвідати сили ворога.

В цій цілі 31-ий п. Стрілецького Корпусу виконас два випади: Одним батальйоном при співдії двох панцерних потягів на село Мъончин і одною сотнею на село Лабуні. Виконуючи наказ Командуючого Групою — III/31 п. С. К., підтриманий двома панцерними потягами, виrushas дня 29 серпня 1920 о годині 2-їй ночі на Ярославець здовж залізниці. Коло години 4-ої прийшло до зустрічі з ворожими заставами в районі Божий Дар. Застави ці відкинуто, але при дальшому русі батальйон зустрів перед селом Чесники сильний спротив відділів ворога, підтриманий артилерією. Після годинного бою, батальйон, котрому ворог почав загрожувати на крилах, розпочав відступ.

Відступ тривав з босм аж до села Ярославець, після чого батальйон панцерними потягами від'їхав до Замостя, не переслідуваний вогнем артилерії. В часі відступу був розбитий комін панцерного потягу "Мститель".

Одночасно з випадом на село Мъончин — виrushila летунська сотня на село Лабуні. Ця сотня, хоч складалась з дуже добрих старшин і стрільців, не була добре зіграна і вишколена до таких дій. Наткнувшись на ворожу охорону під селом Лабуні вистріляла масу амуніції і вернулася до Замостя, нічого не зробивши.

Події дня 29 серпня 1920

Коло години 6-ої рано колони кінноти Буденного почали рухи навколо Замостя. Наша артилерія відкрила вогонь. Ворожі роз'їзди заривались під самі дроти, але під рушничним вогнем завертали назад. Сильний відділ кінноти заatakував в кінному ладі 3-гу сотню 31-го п. С. К. (шосе на Лабуні). Тяжкі скоростріли і оборонці відкрили вогонь на віддалі 300 метрів. Відділ кінноти повернув назад, залишаючи на полі бою забитих людей і коней. Оборонці заховувались спокійно.

Колони ворога новолі оточували Замостя. Зайняті села: Ярославець, Майдан, Лапігуз і, по другій стороні, села Мокре і Завада.

Ще до вечора 29 серпня 1920 існував зв'язок з Люблином і генерал Желіковський (командир 10 п. дивізії) в розмові з командиром 31-го п. С. К. запитав: "Чи Командування Групою не перешкоджас чи полк витримас?" (Дивис питання — не на часі і не на місці, як могло перенікоджати Командування Групою? — П. С.).

Командир полку відповів: "Відношення з Командуванням Групою үклалися добре і запевнив — Буденний на "Замостю" — зламає собі зуби".

В самому Замості приступлено до розбудови укріплень в цитаделі.

Що робили власні сусіди? — На північному сході від Замостя — 2-а див. п. легіонів в силі коло трьох батальйонів, підтримана артилерією, розпочала акцію з Грабовця на села Мъончин-Завадів. Початково ця група мала успіх, почім сильний відділ 4-ої кінної дивізії Буденного відкинув цю групу і зайняв Грабовець.

На південному сході від Замостя: Група генерала Ст. Галлера, виконуючи наказ III-ої п. армії, розпочала рано 29 серпня 1920 наступ з лінії Телятин-Цеблів в напрямку на Степнатин-Вожучин, 13-а див. піхоти, і на Тишовці-Комарів — дивізія кінноти.

Ворог: XII-а Советська Армія в складі: 7-а, 44-а і 24-а дивізії піхоти одержала наказ прилучитись до акції кінної армії Буденного в маршу на Красностав.

Реакція Командуючого III-ою польською армією

У зв'язку з витвореним положенням і спізненням транспортів 10 польської дивізії до району концентрації (Красностав) — Командуючий III-ою п. армією видав наступні розпорядження:

— "В цілі забезпечення району концентрації і вивантаження транспортів 10 і 9-ої п. дивізій та затримання XII-ої сов. армії і кінної армії Буденного на лінії Войславниці-Замостя.

— 2-а легіонова дивізія концентричним ударом з Красничина-Войславці-Тріщани атакує на Грабовець, потім якнайскорше збереться в районі Грабовець-Войславці.

— Завданням 2-ої лег. див. є: ослона напрямку КрасноСтав-Люблін та оборона Красноставу, як укріпленого пункту. Командування армією передбачає, що дальший напрямок руху армії Буденного буде просто на Красностав, між Грабовцем і Замостям: У випадку, коли б не справдилось, тоді треба енергійно вдарити цілою силою в крило ворога вздовж осі: Войславиці-Замостя.

— 30 п. С. К. і 17-у стр. українську бригаду скерувати до Красноставу в розпорядження Командира 10-ої дивізії піхоти.

- 10-а польська дивізія в складі:
- Залога "Замостя" і
- 214 полк уланів

має за завдання: Охороняти півднєве крило III-ої армії і напрямок Люблін-Замостя. Тримати в своїх руках Замостя.

XIX бригада (10 п. див.) і 214 полк уланів мусить якнайскоріше вдарити на сили ворога, що відтинають Замостя, потім, після сполучення з рештою частин 10-ої п. дивізії в Замостю, — вдарити на крило ворога і внеможливити йому рух на Люблін, коли б він виминав Замостя від півдня.

Після нав'язання зв'язку з Доносько-Кубанською коозачою бригадою осаула Яковлева — підпорядкувати її собі.

Всіма силами стреміти до можливо скорішого нав'язання зв'язку з Групою генерала Ст. Галлера.

Місце постою 10-ої див. піхоти (якнайскоріше) — Красностав, потім Замостя.

(Оперативний наказ III-ої Армії Ч. 119/25. 29 серпня 1920 — П. С.).

Всі ці зарядження згідно з наказом III-ої армії не могли бути виконані в цілості тому, що:

— Транспорти 10-ої п. дивізії в дальншому спізнялись з вивантаженням на ст. Красностав.

- 2-а див. легіонів зайняла знову Грабовець.

— 4-ий полк легіонової дивізії під натиском ворога залишив підвечір 29 серпня м. Грубешів і став на лінії Неледів-Янки-Кулаковичі.

— 30 п. С. К. і 17 стр. бригада VI-ої стр. див. знаходяться десь на північний захід від села Вербковець. (Докладне їх угрупування не є відоме — П. С.).

Що діється в той час навколо Замостя?

— Ліва колона кінної армії Буденного (6-а і 11-а кінні дивізії) зайняла села Майдан-Шопінек і на заході Завада.

— Вільним залишився лише напрямок на села Гижак-Високе, там знаходитьсь сотня 214 полку ұланів з відділом кінних розвідчиків — 31го п. С. К.

— Дивізіон кінних стрілців (10 п. див.) ще тримається в районі села Ситанець, але вже коло години 18:00 29 серпня 1920 ворог змушує нації відділи до відступу і в той спосіб ворожий перстінь навколо Замостя замкнувся.

В Штабі Групи “Замостя” одержано відомість, що Буденний одержав наказ за всяку ціну зайняти місто Замостя.

Наказ Командуючого Групою “Замостя”

Ворог сьогодні зблишився до українських позицій “Замостя” — від сходу і півдня, при чому зайняв села Майдан, Ярославець, Калиновці, Зводне і Златів і правдоподібно Мокре і Плоске.

Буденний одержав радіо-наказ зробити ливерсію і за всяку ціну зайняти Замостя і Люблин, щоби в такий спосіб допомогти північним болиневицьким арміям.

Наказана акція Головного Польського Командування з думкою заполювання на Буденного.

Сьогодні генерал Ст. Галлер двома дивізіями мав зайняти на тилах ворога Тинновці і просунутись на Комарів (південний схід від Замостя).

— 2-а легіонова див. йде наперед на південь від Грубешівська здовж Богу з наміром сполучки з ген. Ст. Галлером.

— 19 п. бригада 10-ої п. дивізії мас прибути завтра, себто 30 серпня 1920, з району Красностава-Ізбиця — до Замостя.

— Донсько-Кубанська бригада осаула Яковлєва знаходитьсь на тилах ворога, котрий атакує Замостя від півдня.

— Розглядаючи сьогоднішні спроби ворога атакувати Замостя від півдня і сходу, а спеціально розвідкою патрулів, щоби відшукати слабі місця нашої оборони, після чого повинна наступити атака, як рівнож для кращої організації оборони і зміцнення західного і північного відтинку, одночасно аби надати більш активного характеру обороні — НАКАЗУЮ:

1) Зайняти: а) відтинок 31-го п. С. К. і 4/2 етапового батальону — без змін.

а) Люблинський батальон з залізничною сотнею займеть відтинок від шоси Замостя-Завада далі почерез станцію Замостя, старі окопи на північний захід від Окружного суду включно.

б) Етаповий батальон 3/7 займе відтинок від старих окопів до шоси Красностав-Замостя виключно, виставляючи силну охорону по західній стороні села Яновиці при старому кургані і пильнує дороги Люблинське передмістя Яновиці.

2) Панцерні потяги:

а) — "Смерть" — курсує на лінії Замостя-Завада.

б) — "Загончик" — курсує на лінії Замостя-Копохи.

в) — "Мститель" — на лінії Завада-Красностав.

г) Друга лінія оборони: Штабова сотня VI-ої с. стр. див. без одної чоти, займе і боронить Окружний суд і парк при ньому.

— VI-ий Технічний курінь VI-ої с. стр. див. боронить позицій на південь від Штабової сотні — згідно з вказівками Начальника Штабу Групи.

3) РЕЗЕРВА:

а) Командирів 31-го п. С. К. наказую тримати в резерві один батальон за Новою Осадою і етаповий батальон 4/2, котрому полк має приділити 4 тяжких скоростріли, згідно з попереднім наказом.

б) Другий батальон в силі 3-ох сотень в районі касарень, 4-а сотня на північно-західній частині міста Замостя зміцнить відтинок батальону Люблинського.

4) Артилерія: Командир I/10 п. а. п. приготовить скупчення вогню в кожному з чотирьох напрямків світу, а передусім: схід і південь. Для кращого зв'язку з піхотою — вислати зв'язкових до окопів піхоти на кожному відтинку оборони.

5) Кіннота:

— Дивізіон стрільців кінних 10-ої д. піхоти буде старатись провадити розвідку в напрямку Ситанець і Майдан. В разі неможливості виділить від себе резерв північного відтинка передмістя Люблинського. Два свої тяжкі скоростріли віддасть в розпорядження етаповому батальонові 3/7, котрий займає відтинок від дороги Замостя-Красностав.

— Сотня 214 полку уланів провадить розвідку на: Високе-Сідлиска-Плоске зі села Яновиці. Визначити решту своїх сил як резерв для батальону 3/7.

6) ВИПАДИ:

Командир 31го п. С. К. накаже випади:

а) На село Майдан і б) село Калиновці. Випади мають на цілі непокоїти ворога та перервати більшевицькі приготування до наступу. О годині 4-й рано дні 30 серпня 1920 — мають вернутися обидва випадові відділи.

7) Вимагаю від командирів найкращої служби охорони:

а) Перед дротами мають ходити патрулі.
б) Виставити алярмові патрулі.
в) Не віддаль одної верстви від дротів висилати розвідку.

8) Методи оборони: У випадку прориву ворога на одному відтинкові, сусідній відтинок переходить негайно до контрудару на крило чи теж тили ворога, котрий прорвався. Тільки доброю співпрацею і енергійними протиударами — можна провадити оборону.

9) Негайно відібрати з амуніційних летючок запас набоїв на один день бою і зложить на позиціях, щоби не було випадку безчинності або відступу з браку набоїв. Про виконання зголосити до Штабу.

10) Наказую всім командирам вияснити воякам важливість утримання Замостя. Всі командири мусять бути на своїх місцях.

11) Звертаю увагу командирам відтинків, щоби не стріляли з тяжких скорострілів на далеку віддалі (дві до 3-х верств).

12) Хворих і ранених відсылати до касарень — будинок Ч. 21.

13) Штаб Групи на старому місці.

Підписано:

Командуючий Групою — Полковник Генштабу (-) Безручко
Начальник Штабу — Полковник Генштабу (-) Змієнко.

Цей Оперативний Наказ Командуючого Групою "Замостя" був підтверджений спеціальними наказів і заряджень на протязі дні 28 і 29 серпня 1920.

(Далі буде)

ЯРОСЛАВ ПАЛАТАЙКО

Абсольвент шофських курсів в Ріміні, набув основи знання із засягу автомеханіки в **автоПарку-депо** на передпіллях рімінського табору, торговельну практику відбував на світовій слави ринках та біржах Мірамаре і Річоне.

Від довгих років провадить своє власне підприємство продажу авт продукції ф-ми Форд.

QUAKERTOWN - FORD - MERCURY

Route 309 Quakertown, Pa. 18951

Tel.: (215) 536 8600

Philadelphia Line (215) 643-2150

запрошує щиро

всю стару та молодшу вояцьку братію, всіх їх нащадків, як також всіх наших цивільних симпатиків відвідати його підприємство, та полагоджувати закуп нових та уживаних авт в нього.

Фахова, торговельна та механічна обслуга!

Лев Струк, кол. хор. УГА

СУМНІ ДНІ ЧУГА І МОЯ ВТЕЧА (Спомин)

Весною 1920 р. три Бригади УГА опинилися на противольському фронті в районі Чуднова, Літиня і Бару. Галицькі Бригади були тоді формально в союзі з червоною армією, це була вже "ЧУГА". З початком квітня відчувалося, що старшини і стрільці були дуже невдоволені з союзу з большевиками. Почалася виміна думок між поодинокими Бригадами, щораз ставало ясніше, що розрив з червоною армією неминучий. Ми намагалися вдерживати зв'язок з Командуванням Дієвої армії ген. Павленка. У Бригадах були тасмні Комітети в складі дуже довірених старшин. Тодішні обставини вимагали великої обережності, бо деякі старшини — на превеликий жаль — беззастережно служили большевикам. Про поведінку пор. Струхманчука слід згадати, як він на одному скликаному ним мітінгу почав хвалити майбутнє щасливве життя народу під комуністичним режимом, але перш за все треба, мовляв, винищити ворогів народу, себто буржуїв і їх прихильників. "Такими ворогами народу є Ваші старшини і їх треба знищити". Між стрільцями знайшовся один відважний, який імпульсивно закричав: "Добре, товаришу Струхманчук, але почнемо від Вас, бо Ви також старшина УГА, а щодо інших, то почекаємо на другий мітінг, що рішить наше стрілецтво". Стрілецтво загриміло оплесками, а пор. С., збентежений і вистрашений, зник з мітінгу.

Сот. Гадзінський арештував ген. Тарнавського, але в польовому штабі полк. Іванов (москаль) звільнив генерала. Стрільці хвилювалися і навіть збиралися групки стрільців, щоби виступити збройно в обороні Генерала. В той час наших Командирів ген. Микитку і Ціріца начальний ревком УГА видав большевикам. Больщевики пропонували їм вступити на службу в червоній армії, але вони відмовилися. В казаматах ВЧК у Москві їх винищили.

Врешті під кінець квітня старшини УГА не могли вже довше терпіти відношення большевиків до УГА і рішили зір-

вати з большевиками. 23 і 24-го квітня II і III галицькі Бригади виступили проти большевиків. На Комдта І-го повстання був намічений ген. Кравс (Комдт. III Корпусу, в якому я служив), але найбільше активним тоді в протиболіцьєвицькому русі був Комдт. кінного полку отам. Шепарович, який, не винеавши загального порозуміння, виступив збройно з кінним полком і пробився до Дісової армії ген. Павленка. III галицька Бригада не пішла тоді за намовою отам. Шепаровича, бо ген. Кравс здавав собі справу, що Бригада знаходитьться в несприятливому терені та мусить спершу дістати певні відомості про загальне протиболіцьєвицьке повстання. Але, переконавшися, що поголоски про повстання покищо не правдиві, III Бригада вийшла через Жмеринку на протипольський фронт. Всі три Бригади знайшлися на протипольському фронті, однак вони були відсепаровані большевицькими дивізіями.

В тому часі, пам'ятаю, дійшло до мене і деяких старшин до відома, що політком большевицької дивізії Кручинський, який був на фронті, відносився до галичан прихильно. Він став в обороні галичан проти обвинувачення галичан тодішнім прем'єром УСРР Раковським і сказав юному прилюдно, що він, Раковський, не був на фронті і не знає, як хоробро галичани бились з поляками, а даліше сказав, що велика вина по стороні большевиків, бо вони не зуміли підійти гідно до галичан і відштовхнули їх від себе.

23 і 24-го квітня II і III Бригади почали протиболіцьєвицькі дії. Польська офензива мала початися 24 квітня. Не відомо, чи сот. Головінський знат про плянований речинець польської офензиви. Згодом виявилось, що виступ УГА відбувся передчасно і тому не вдався. Це можна пояснити вичерпанням терпеливости: "що буде — хай буде".

II і III Бригади відкрили в згаданих днях фронт і почали роззброювати большевиці босві частини, при чому приходило до завзятих боїв. Другого дня повстання, себто 24 квітня я попав в полон до большевиків. Про мою і друзів долю у полоні згадаю тільки коротко, що я почув команду большевицького командира: "Не убивати нікого, а брати живими". Так я з 22-ма друзями попав в большевицький полон. Подаю прізвища деяких друзів: чет. Скрупський Степан, хор. Струк Лев (розповідач), підхор. Комаринський Володимир, підхор. Лозовий Роман, бул. дес. Онукрійчук Семен, ст. дес. Дячишин Василь, дес. Хліпавка, стрільці Качмарик, Когут,

Федорко, Боклацук, Драбінк, Котик, Клімів, Лучечко, Лобода і ін. Підхор. Лозовий, стр. Федорко і Клімів були легко ранені, але, щоби не розлучитися з друзями, скривали свої рани, проте швидко так послабли, що їх вилучили з групи.

На станції Жмеринка зроблено перегляд нашого огубистого майна. В дорозі до Жмеринки поведінка охорони була погана, однак в Жмеринці після зміни охорони поводилися з нами пристойно. В перевірці нашого майна забрали нам дуплікати уніформ і взуття, давши нам право до вибору. На станції Жмеринка зібралося нас коло 150. В першу чергу почали вишукувати старшин. Не вдалося нам врятувати чет. Скрупського, бо був не тільки гарний собою, але й гордий. По такій селекції вивезли нас в степ Херсонської губернії, де ми мазали дьюхтюм хворі коні. На цьому пасовиську ми лікували коней і з ними там під голим небом почували. В гарні літні вечорі ми часто співали пісню "Колись герої ми були і бились з ляхами, тепер немічні і слабі воюєм батогами". Після вилікування коней ми возили награбоване большевиками майно. В малому містечку в районі Липівця, де був горільчаний завод, ми стрінули кінноту Будьонного, яка там празникувала. В тому містечку на горбку гуртом жили жиди, а внизу був ставок. Будьонновці після ограблення жидів заганяли їх в ставок. Згадаю ще про пригоду на постою в Білій Церкві. Зайшов до нашої групи колишній галицький вояк (привокатор) та показав нам урядове письмо, щоби йому виготовити список полонених з заподанням військового вишколу і зброї. Я і Комаринський виготовили список, а на другий день нас заарештували. Покликали на допит 8 стрільців, але стрільці згідно зізнали, що нам доручили писати тому, що ми більше грамотні від інших і по 3 днях нас звільнили.

У такій мандрівці ми опинилися в Білому Камені в Галичині. Під час постою в Бродах я нав'язав знайомство з місцевими українцями і старався за цивільний одяг. Але не пощастило негайно використати обіцянний цивільний одяг, бо з Бродів ми виїхали до Білого Каменя, а відтіль на північ в напрямку Почаєво. Не знайшовши нагоди до втечі, я опинився аж в околиці Миколаєва, Херсонської губернії. Після мирового договору між Польщею і Советами осінню 1920 р. большевики заявили нам, що ми не є вже полоненими, дістанемо військовий виряд та підсмо викінчити армію Врангеля. Я тоді рішився таки втікати, бо не хотів з зброєю закріплювати боль-

шевицьку владу. Довірив свою постанову дес. Хлипавці, а той знайшов ще двох охочих і ми в чвірку — Хлипавка, Качмарик, Боклащук і я — почали добиватися в Галичину. Я за добру плахту гарної шкіри на чоботи здобув посвідку, що Червона армія забрала нас в Галичині на підводу і ми забрили аж сюди, коли наші погинули і ми вертаємося в Галичину. Ми рішили підождати, коли большевики будуть виїздити, а ми залишимося в селі, помінямо свої одяги і в дорогу. Приміщення на гориці над стайню дав нам десятський села. Там перебули ми останню ніч до виїзду большевиків, Але нам не пощастило. Місцеві міліціонери схопили мене, Хлипавку і Качмарика. Четвертий наш втікач Боклащук, гуцул з Косівщини, не попав в їх руки, скочив в стирту соломи, кололи штиками стирту, але Боклащук пропав як камінь у воду. Він таки добився до дому, бо згодом описав мені свою дорогу. Нас відставили до недалекого міста в руки Ческа. Опівночі покликали нас на допит, на якому ми заявили, що ми галичани, Червона армія забрала забрала нас з кіньми для транспорту воєнного майна і ми аж тут опинилися. Наші коні погинули і ми вертаємося в Галичину. На щастя, між допитувачами був, мабуть, один українець. На світанку прийшов до камери, в якій ми сиділи, той вояк, озброєний в пістолю і ручні гранати, відправив караула, вивів нас в коридор і заявив: "Втікайте в ці двері прямо через сад, а там недалеко ліс". Я вагався, бо боявся провокації, а тоді він відчіпив дві ручні гранати, дав мені в руку: "На масш на оборону, тепер віриш?" Я скочив в двері, а вони за мною. Швидко потім ми почули детонацію ручних гранат. Не знаю, хто він був і яка його доля. Ніччю ми вернулися в село, де нас накрили були. Свого доброго одягу я вже не знайшов, зате віднайшов калитку з грішми, яка, мабуть, випала з кишені плаща, що його вкрав господар, і той цього не помітив. Уявляєте, яка радість і вихід з прикрого становища, бо там царські рублі, австрійські корони та кілька золотих монет!

Я купив старі лахи, проміняв свої добре чоботи, які зраджували мое походження, і пішли в дорогу. Проте ми знову попались в руки большевикам. Посадили нас в порожню хату під догляд одного з них, інші два пішли шукати підводи, щоби нас відставити до найближчої Ческа. Халепа знову, думаю, як вискочити з неї. Оглянув я добре того типа і ствердив, що він байдужий на все і непроворний. У догідно-

му моменті ми в трьох окружили непроворного, роззброїли і замкнули в коморі. Щасливо добрали за село в қүці, а в малому ліску покинули зброю непроворного. Добилися до якогось хутора і в стирті соломи пересиділи добу, укладаючи дальший плян дороги. Заходили лише світанком до старовірів, де блимав іще каганець, купити хліба на дорогу. Були деякі пригоди, поки ми наблизилися до границі біля Гусятині. Ніч морозна, сніг, ідемо лісом 15 до 20 метрів від дороги, дорогою ішов один чоловік, я пропоную перебігти його, вийти на дорогу і взяти на спітки, так і зробили. Виявилося, що це інвалід без руки, який займався пачкарством тютюну. Він показав нам дорогу, але, мабуть, злобно порадив іти до хати, перед якою стояв большевицький караул. Цим разом ми просто перекупили його, він ұзяв царські рублі і мовчки зайшов до будки.

Ми щасливо перейшли Збр'уч в Гусятині і там же друзі розпрощалися. Я подався на залізничну станцію Копичинці, купив квиток і чекаю поїзду. Там підійшов до мене якийсь старший віком українець, перестеріг перед польською поліцією і поміг вліти до потягу, а там — скрітися під лавкою під час контролі документів. Контролю документів я перележав під лавкою, але лежу дальше. Входить ще одна контроля, а що поїзд був не освітлений, контролльори з свічкою в руці шукали чогось під лавками. Я подумав, що хтось доніс і мене шукають. Серце мало не розірвалося. Підійшов контролльор, пхав руку під лавку і мацав мос стегню. “Гм, не, то не кукурудза” — каже і залишив мене під лавкою. Комусь вкрали кукурудзу і вони шукали. В Тисъменниці май отікун підлікував мої ноги, відживив, випровадив мене через Станиславів і дав мені свою урядову посвідку з його прізвищем. Я, прочитавши, звернув йому увагу, що там є вік 52 роки, а я маю 22. Він засміявся і порадив: “Як прийде до чого, то скажите, що ви неписьменні і замість взяти з поліції свою, взяли братову”. Я добрав щасливо до дому в три дні перед Різдвяними Святами, які були дуже радісні для мене і мосі рідні...

Чікаго, 20 жовтня 1974.

Стараймося бути у промовах короткими, але переконливими у кількох словах.

Об'єднані Українські Підприємства
U.B.A. TRADING COMPANY LTD.

300 Dwight Ave.

Toronto 14

Tel.: 252-2246

252-2247

Відділи з самообслугою:

138 Euclid Ave.

Tel.: 366-2324

300 Dwight Ave.

Tel.: 252-2120

21 Prescott Ave.

Tel.: 763-1921

Споживчі товари, тютюнові вироби, солодощі, галантерія,
патентові ліки і т. п.

TRIDENT INSURANCE SERVICES

2150 Bloor Street West — Toronto, Ontario

Представник Українського Робітничого Союзу.

Telephone: RO 6-7261

Ярослав КОВАЛЬ — власник

Асекурації життєві, вогневі, автомобільні
і всі інші забезпечення.

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ

* Знаменитий, смачний хліб і всякого роду інші пекарські
вироби повноцінної відживчої вартості

поручач

УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ

БУДУЧНІСТЬ — FUTURE BAKERIES

P. i I. Вжесневських

739 Queen St. W. — Toronto, Ont. — Tel. 368-4235

Михайло Ліщинський

"EST MODUS IN REBUS"

Тим заголовком з філософічної мудрості старинних римля я зачав свою статтю, в якій хочу порушити сираву піднесену на сторінках "Свободи" з дня 16 листопада 1974 р. (Ч. 208) в рубриці "Голоси читачів". В тій рубриці подас мір. Орест Городиський свої "поправки і уточнення" до змісту кондоленційного листа, якого ген. штабу ген.-полк. Павло Шандрук, командувач Української Національної Армії в другій світовій війні, вислав до Іх Блаженства Верховного Архієпископа Кардинала Йосифа, з приводу смерті широго добродія і опікуна вояків нашої Дивізії Апостольського Візитатора Архиєпископа д-ра Івана Бучка.

Водиться так, що коли хтось з нищих суспільних стажів виступає з "поправками і уточненнями" заяв осіб високого суспільного стажу, то мусить у своїх "поправках і уточненнях" затримати такий стиль, який не допускає до "панібратського" тону.

З прикрістю мушу ствердити, що мій добрій приятель, мір. О. Городиський з невідомих мені причин чомусь забув, що він дискутує, чи радше "поправляє" генерала, який колись був нашим найвищим військовим авторитетом.

Навіть те, що піби в його течці є кореспонденція з Блаженною Пам'яти Архиєпископом Іваном Бучком, яка, на думку міра Городиського, мала б доказувати правильність його "поправок", то і це не оправдус тону його "поправок", в яких бракує елементарних основ респекту до колишнього Головного Командира Української Національної Армії.

Чи ми, як колишні вояки такої здисциплінованої формування, якою була Дивізія, можемо відкидати засади, які є основною чеснотою всіх армій в культурному світі? Думаю, що навіть найбільші демократи з рядів наших з такою повседінкою не погодяться. Краще вже подати конкретний документ, який вказував би, що виступ міра Городиського є обоснований, бо сам факт, що вістку про нашу Дивізію привіз

до Риму капелян частини, яка сторожила нашу Дивізію в полоні, абсолютно не стверджує того, що заходи генерала П. Шандрука в справі звільнення Дивізії не мали на це звільнення впливу. Репутація генерала П. Шандрука на Заході була висока і вона нам гарантувала хочби те, що західні альянти не прихилилися до тих обвинувачень, якими засипали нашу Дивізію кремлівські генерали.

В справах звільнення Дивізії і залишення її на Заході діяли різні сили і які міркування вирішили ту справу, то без вгляду в таїнні архіви з того часу заінтересованих Дивізією сторін жадні "поправки і пояснення" справи не вирішать.

Зміст кондоленційного листа генерала Павла Шандрука виявляв велику пошану до обох високих достойників нашої церковної ієрархії і не знаю та не розумію, чому мгр. Городиський хоче боронити авторитету блаженної нам'яті Архієпископа д-ра Івана Бучка, коли того авторитету генерал Шандрук своїм кондоленційним листом не нарушив.

Підозріваю, що мгр. Городиський у відношенні до особи генерала Павла Шандрука чомусь терпить на якийсь особистий комплекс, бо щойно недавно тому він на сторінках нашого журналу "Вісті Комбата"я", який є офіційним органом також і Братства кол. Вояків 1-шої УД УНА, в рубриці "З листів до Редакції" висунув виклик до генерала Шандрука, щоб той вияснив свої заходи рятувати Дивізію при помочі 2-го Польського корпусу, якого командиром був генерал Владислав Андерс, до якого генерал Шандрук вислав генерала Смовського. Та справа для історії не повинна, як твердить мгр. Городиський, пропасти, бо це цікава справа, а ген. Смовський поділився дуже критичними увагами з "провідним активом" кол. вояків "Галицької Дивізії" в Чікаго на тему цеї своєї місії.

Піканність цього виклику, мабуть, дуже очевидна. Передусім, як виходить з редакції того виклику, то ми стали знова "Галицькою" дивізією і переіменовує нас на таку підстаршина, який ніколи формально в "Галицькій Дивізії" не був, бо прийшов до нашої Дивізії вже тоді, коли вона мала назву "1-ша Українська Дивізія" і в якій ніколи не був ген. Смовський. Він займав функцію в генеральному штабі Командира Української Національної Армії, у генерала Павла Шандрука.

В тім випадку однак, я думаю, що мгр. О. Городиський скомпромітував себе, бо тим, хто цири, а не для сенсації, займаються справою Дивізії, напевно відомо, що на сторінці 279 в своїй книжці, яка вийшла в англійській мові, під заголовком "Армс оф вальор", генерал Шандрук про місію Смовського пише виразно. Генерал Смовський ніколи цеї справи в журналах наших не підносив за свого життя, а тепер дискується без нього не має жадної вартості.

Закінчує свою статтю висновком, що авторитети треба шанувати, ми, свідомі вояки Дивізії, інакше і не можемо думати.

Богдан Підгайний

КОЖНОМУ СЛОВО

Допис в четвертому числі "Вістей Комбата" за 1972 рік дуже мене здивував. У рубриці "Кожному слово" п. В. Татарський, який титулює себе генерального штабу полковником, дуже гостро накидається на мене за мою святочну промову, яку я виголосив на бенкеті в честь 65-ліття кол. сотника Дивізії "Галичина", Степана Гуляка. Автор закидає мені роблення з сот. Гуляка Наполеона тощо. При тій нагоді заатакував п. Татарський кол. сотника Дивізії "Галичина", о. М. Левинця, який, мовляв, висловився, що якийсь німецький курінний не подав руки п. Татарському.

Я думаю, що п. В. Татарського переслідує якийсь комплекс, або хотів при нагоді також погодити якісь приватні порахунки з ген. Шандруком. Ми знаємо, що є багато всяких цікавих історій з життя — буття — інтриг кол. контрактових старшин. "Закид" ген. Шандрукові, що той кинувся шукати стільця для німецького підстаршини є несутєвий, бо він нічого злого проти ген. Шандрука не вказує. Увічливість високо поставлених, культурних людей є явищем перманентним.

Згадаю про декілька случаїв з моєго життя. Покійний Провідник ОУН, Степан Бандера, коли до нього прийшов із звітом Командир рейдуючого відділу УПА — полтавчанин і кол. старшина ЧА, Байда, вийшов йому на зустріч, підсунув стільця, щей запалив сірничку, коли К-р Байда витягнув папіроса. Коли одного разу приїхав я з полку до Жіліни і сот.

Макарушка запросив мене до старшинського касина на обід, то ген. Фрайтаг привітався зі мною, посадив мене по правій своїй стороні і наляв мені юшки в мою тарілку.

Я читав спомини п. Татарського "Під чотирма пропорами", де він представляє себе як мало свідомого українця, який по нашій програмі вступив, як контрактовий старшина, до польської армії. Коли вибухла війна між Німеччиною а Польщею, Татарський був тільки поручником. В час організації нашої Дивізії в Дембіці, п. Татарський був комендантом української поліційної сотні, яка несла охоронну службу. В нашій Дивізії опинився п. Татарський вже по битві під Бродами, на Словаччині, осінню 1944.

Що властиво хотів п. Татарський сказати в своєму додатку? Він не може заперечити ані одному моїому твердженні. Степан Гуляк закінчив польську лідстаршинську школу, був одним з найкращих старшин в нашій Дивізії і також брав участь в поборюванні комуністичних партизан в Словаччині. Я не тверджу, що він був тоді разом з п. Татарським. Отже, про що йдеться?

Я говорив святочну промову, а не наукову доповідь про військову кар'єру сот. Гуляка. Це ж зовсім зрозуміле для кожного вояка, що по скінченні старшинської школи не виходить відразу старшиною, хіба в особливих випадках. Зрештою, це саме правило стосується у всіх інших професіях. Інженери, лікарі, адвокати і інші фахівці мусять переходити різні практики, іспити тощо, щоб стати повноправними членами своєї професії. Це саме стосується старшин. Але воно було б смішно запускатися в технічні подробиці під час святочної промови.

Перебуваючи цілий час в корінній Польщі на упривілейованій посаді контрактового старшини польської армії, п. Татарський не зінав, що дістється в Галичині. Там не існувала офіційно назва українець, лише "русин". Викладова мова в середніх школах була "руска", дозволена мова в судівництві була "руска" і т. д. Коли хтось на пошті чи в трамваї вжив українську мову, міг сподіватися відповіді, що той урядник чи трамваєр не розуміє "по-китайськи". А намови передністи метрики з церкви до косьцьола були на порядку денім.

До поборової комісії ставав я в Старогарді, бо жив тоді в Данцингу, будучи там студентом на політехніці. Мене

повідомили, що мені прислуговує право вибору роду зброї. Я вибрав летунство або панцерну зброю. Поборовий старшина чи үрядник, поглянувши на мою рубрику "українець", не моргнувши навіть, поважно сказав до мене "Дуже гарно" — а до писаря, тим самим голосом — "Піш, пан, психота".

За рік чи два опинився я в школі підхорунжих в Сирені коло Познання. Було там нас кільканадцять українців, а між ними мій зверхник з УВО в Данцигу, інж. В. О., живе в Нью-Йорку. Він дав нам наказ подаватися як "руси". думаючи, що цей своєрідний валенродизм допоможе нам скінчити старшинську школу. За кілька тижнів перенесли всіх наших до новоствореної підхорунжівки в Раві Руській і я лишився сам один українець на цілий курінь підхорунжих. Все було гарно, аж одного дня закликали мене до канцелярії. Був там командир сотні сот. Фабіс і ще якісь старшини та булавний. Я зголосив свій прихід, а сотенний відразу мене питав, що я властиво є — українець чи русін? Я йому відповів, що це одно і то саме, що поляки називають нас русінами, а ми себе українцями. Сот. Фабіс підсміхнувся і сказав, що воно не є так і показав мені листу, де були дві рубрики — одна для рускої, а одна для української національності. Припертій до стіни, я не міг крутити і сказав, що я українець. Фабіс записав це червоним олівцем і додав, що він так собі й думав. Ніби нічого не сталося, мене не карали за фальшиві дані, справили і все. Але незабаром я почав відчувати, що я не "руси". Але про це може колись іншим разом.

Щоб дістатися до заводової старшинської николи, мусів би сот. Гуляк перенести свою метрику до косыцьола. Він того не зробив і до школи не дістався. Чи може п. Татарський має докази, що такого не було?

Шановний критик чваниться, мовляв, який це він був добрий старшина, як він "клікав до себе" наших молодих старшин і навчав їх як і що. Але по відлюпненні до "брудершафтства" з німцями, то, направду, нема чим чванитися. З кожним німцем можна було запити брудершафт, аби лише була охота і було чим...

Інша справа з шануванням наших старшин німецькими старшинами. В загальному трактували пімці наших старшин як щось гіршого від себе. На це складалося багато причин. Але головною причиною таки було слабе володіння німецькою мовою. Між нашими і німецькими старшинами май-

же не було комунікації. Наші старшини, особливо з центральних земель України, дуже слабо володіли німецькою мовою, перекручували команду, не розуміли наказів тощо. І до тої категорії, на жаль, належав і наш шановний критик.

На закінчення хочеться запитати п. В. Татарського, яку ціль мав він пишучи той допис до "В. К.?"

Одно запевняю п. В. Татарського, що всі вояки з великим признанням висловлюються про військові вартості сот. Гуляка — а ті, що його знають з відтинку громадської праці, — цінять як працьового, чесного й висококультурного друга.

Степан Куропась

ОБВУА КОРЧИТЬСЯ — І ЩО ДАЛІ?

Автор цієї статті належить до нечисленних ще живущих пionерів не тільки українського комбатантського життя, як один із членів-засновників Стрілецької Громади у 1925 році, але й цілого українського зорганізованого життя в ЗСА. Тому містимо його статтю, не входячи в її зміст, і радо надрукуємо завваги, що їх вона може викликати у декого з Читачів. — Редакція.

Вимирає генерація кол. вояків, константус 5-те число "Вістей Комбата". Всього 333 осіб є це в реєстрі ОбВУА, а і те число, на мою думку, завелике. Що робити? Який Заповіт лишають ті, що відходять? Пише дальнє стаття на ту тему, що залишаються їхні наступники, а на них наступниках тяжить святий обов'язок передати своїм дітям і внукам пістизм до ідеалів, за які боролися батьки і діди. Папір все витримує, але будьмо реальні. Діти і внуки, як я бачу в Чікаго і поза ним, цього пістизму не сприймають! Чому? Бо самі ветерани того пістизму не мають, то що будуть передавати? А ті діти і внуки бачать, що, крім Об'єднання Вояків, є ще різні Коши, Комбатантські і Між-Комбатантські З'єднання, дві УПА, Резистанс, Карпатська Січ та й Вільне Козацтво. До такої саламахи ветеранів нові покоління пошани не будуть мати. Чи сповнили свої завдання три відлами ОУН перед своєю неминучою смертю? Не цю тему були і затихли дуже на часі голоси визначних наших людей на сторінках "Свободи". Ви-

йшло так, що націоналісти не сповіли якслід своєї місії і "Явлення" цього не зрозуміли.

А чи ветерани виконали свою місію? Варто над цим застановитися "сіне іра". На мою думку, — ми не виконали нашого призначення на сміграції. Бо навіщо масмо ветеранські організації? Чи на те, щоби святкувати різного рода ювілеї, писати спомини "времених літ", купувати військові шапки, ходити на похорони і на військовий лад по-цивільному відпроваджувати покійних на цвинтарі? Ціль ОБВУА, Днівізії, СУВ і інших — це творення не лише нашої ідеї. Наші ветеранські організації повинні були і ще тепер можуть старатися за признання нам статусу альянтів, статусу тих, що боролися за Україну проти тих, що поневолюють волю. Такі організації мали би пошану у дітей і внуکів. Це не значить, що такий статус легко дістати. Старання вимагали би років, але поміч уряду ЗСА була би помогла нашим ветеранам. А хто має заопікуватися нашими інвалідами чи хворими генералами? Самі ветерани збираються на інвалідів під церквами. Того рода роботу повинні перебрати жіночі і молодечі організації, а старих лілів залишити дома. Хтось має зорганізувати таких збірників, але і ті неветеранські організації не можуть чекати аж їх хтось зорганізуве. Вони мають статути і самі повинні пам'ятати, що мають робити.

А самі ветерани — чи підбали або чи лбають про зміни варти, про передачі ідей і традицій Визволюючій Боротьбі? ОБВУА перестане існувати, як молодіні дивізійники не переберуть там проводу. Як менше будуть журитися колишньою своєю дивізією, а більше своєю місією, до якої силово обставин вони призначенні. Як цього не буде, як молодіні будуть дальше близькуче відокремлюватися від ОБВУА, то пропадуть наші військові ідеї і традиції. А раз пропадуть, неможливо буде їх воскресити. Клопіт у нас той, що ми в Америці і Канаді запізно вдаряємо на сполох.

Наприклад, пропала є українська Бразилія! Без студій відносин у Бразилії, без студій Манітоби чи Онтарія, куди наші професори і магістри хочуть переселювати наших людей. Йдуть довгі статті про потребу такого діла! Чи хтось запитував державні чинники Канади про такий проспект? Що мали би там робити переселенці? Чи хтось питав урядову Бразилію? А найважніше, чи хтось питав самих українців Бразилії?

В Чікаро є багато наших людей, які з Бразилії смігрували до ЗСА. В розмові з ними я довідався, що ніхто, буквально ніхто, не буде переселюватися. Там вже є діди, батьки і внучки, які вросли в землю, асимілюються як і інші народи. Полеміка професорів затихла, бо навіть нашій громаді не під силу переселювати людей на "відзискані землі" Канади, бо ті землі треба також ще відзискати. Те саме і з ветеранами!

Пропадає, не зі своє вини, ОбВУА. Інші ветеранські організації замість перебрати провід — чекають і бавляться ювілеями і похоронами. Велика ціль кожної ветеранської організації, до якої прислуховується уряд держави, у нас за недбана. Ні наш президент Лівицький, ні другий голова Правління Стецько ніколи не прислуховувалися до голосів ветеранів. А з другого боку, як вони могли прислухуватися, як таких голосів не було?!

Ще час рятувати, ще час наладити наслідця. Треба З'їзду, і тоді або наладнаємо справу або не будемо тратити сили та спустимося на дно! Бо сил у нас менше буде, прийде час, що не буде навіть кому по-вояцьки поховати тих, що відійдуть!

WEST ARKA

2282 Bloor St. West, Toronto, Ont. M6S 1N9

Tel.: 762-8751

КНИГАРНЯ КРАМНИЦЯ З ПОДАРКАМИ

Книжки, журнали, газети, пластинки, машини до писання, різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання, крайки, обруси і полотна з українськими взорами в гуртовій і по-дрібній продажі.

Біжутерія, кераміка і криштали. Висилка пачок.

Андрій Чорній

З КОНФЕРЕНЦІЙНОЇ ЗАЛІ

В дніях 25-27 жовтня 1974 р. на Гамільтонському університеті «МекМастср» (Канада) відбулася конференція, присвягена питанням сучасної України. В ній взяло участь понад 50 професорів з різних університетів ЗСА, Канади й Європи та фахівців міністерств американських і канадських урядів, які виступали як доповідачі, дискутанти та учасники конференції. Організатором був проф. П. Потігней.

Нижче друкуємо два репортажі про цю конференцію: «Господарсько-економічний стан та соціально-політичні відносини в Україні» та «Суспільно-політична роль жидів в Україні». В наступних гіссах подамо докладніші звіти про панель «Українські студії на Заході», її доповіді: «Росіяни в Україні та проблема української ідентичності в УРСР» та «Рух опору в Україні».

Редакція

Р. Колісник

ГОСПОДАРСЬКО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ

На господарсько-економічні теми відбулися наступні доповіді: "Невідновні ресурси України" — А. С. Романюк і пані І. Словіковська, доповідачі, д-р В. Н. Мацьків, дискутант; "Експлуатація відновних ресурсів України" — О. Головач, доповідач, д-р Б. М. Барр, дискутант; предсідник сесії — д-р Н. Філд. "Кібернетика й республіканське економічне плянування" — д-р В. Голубничий, доповідач, д-р А. І. Каценслінбойген, дискутант; "Сільське господарство" — д-р І. Стебельський, доповідач, д-р П. Воробій, дискутант; предсідник сесії — д-р М. Борецький.

Україна, в порівнянні до інших індустріальних держав, не має великих природніх багатств. Що більше, розбудова про-

мисловости та експлуатація природних багатств не є зрівноважена, бо в ССР плянування й вирішування проблем проводиться центрально в Москві й не береться до уваги місцеві інтереси окремих республік. Найбільшими природніми багатствами України є вугілля, залізна руда й природний газ. Дві перші копалини видобуються такими швидкими темпами, що запаси їх вичерпаються в найближчому майбутньому. Хоч природний газ є добрим сирівцем для продукції штучних погноїв, яких Україна дуже потребує (порівнюючи до ЗСА, в Україні вживается приблизно половину погноїв в сільському господарстві), його експортується до Польщі, Чехословаччини та Німеччини. Інших мінералів, наприклад, кольорових металів, в Україні обмаль.

Дуже погано стойть справа з лісами. Для зрівноваження рослинності побажано, щоб площа була покрита 25% лісами, а Україна має тільки приблизно 12% залишеної території. Відомо, що багато лісів вирубано під управу ріллі, а штучне засаджування не відбувалося у потрібному масштабі. До того, приблизно 50% лісів України — це молодняк, від 1 до 20 років. Отже, не диво, що Україна мусить імпортувати дерево для внутрішнього вжитку, головно з Сибіру. Якщо належну увагу присвячено б вирощуванню нових лісів, Україна могла б через 20 років задоволити приблизно 50% свого занадобування.

Із сільським господарством не краща справа. До смерті Сталіна воно належно не розвивалося. Самозрозуміло, що колективізація, політика районової самовистарчальності та капіталовкладення у важку промисловість були головними причинами занепаду. Експерименти Сталіна, наприклад, вирощувати на Україні бавовну, спричинювали більші шкоди, ніж користі.

Після смерті Сталіна Москва перейшла на спеціалізацію та інтенсифікацію сільського господарства. Сьогодні Україна є головним продуцентом ССР з біжжя, цукру й сонячникової олії. Проте, індустріалізація в Україні не мала такого впливу на сільське господарство, як в західніх державах. Тому досі в колгоспах і радгоспах працює багато більше людей, ніж це було б побажане. До того, велика адміністрація не сприяє ні ініціативі ні розвиткові сільського господарства.

Присадибні ділянки також займають перше місце в міркуваннях колгоспника, та їй не тільки колгоспника, бо міське

населення також їх управляє, де може. Брак механізації спричинює брак сезонової робочої сили, тому влада висилає міське населення на допомогу під час жнив. До того молодь не хоче залишатися на селі й старається перенестися до міста, хоч це утруднено, бо там прибуває велике число росіян. Все таки населення села зменшується та рівночасно старіється.

При теперішній політиці спеціалізації та інтенсифікації сільське господарство піднеслося. Плянується відлати під управу нові общини, наприклад, на Поліссі розширені сітки зрошування, проте, це не проходить доволі швидкими темпами. До того арбітражне встановлення цін на сільські продукти згори не сприяє ініціативі, бо ніхто не знає, що буде завтра. У загальному, перенаселення сіл не йде в парі з продуктивністю.

Ріки й озера України не задоволяють потреб уже тепер, а при більшій індустріалізації, яка пожирає величезну масу води, ця ситуація не покращає. Забруднення води також має місце так само, як в інших індустріальних країнах. Брак великих рік не сприяє розбудові енергії, головно електричної, потрібної для швидкого розвитку індустріального суспільства. Розбудова малих електростанцій, які задоволяють тільки місцеві потреби, присліє деякі полегші тільки на коротку мету.

В парі з індустріалізацією і модернізацією господарства України, прийшла також ера комп'юторів. Україна, головно науковий центр при Академії Наук в Києві, відограла важливу роль в розвитку цих важливих машин. Найбільший розвиток припадає на 1947-50 роки. Перші швидколічильні машини (комп'ютери) пішли на мілітарні потреби та розвиток польотів у космос. Щойно, коли ці потреби були заспокоєні, почали вживати їх в промисловому й господарському секторах. Їх вживають радше в продукції, ніж в самому плянуванні, яке ведеться по лінії повної централізації.

На відміну від американської ринкової системи, де вирішальне слово має консумент, в ССР існує тільки центральний пляновик. Такий розвиток тільки скріпить центральну систему й ще більше обмежить свободу людини в ССР. Проте деякі експерти твердять, що при повній централізації плянування, яке буде осягнено в 1980 р., дальший розвиток кібернетики піде відворотною дорогою — до частинної децентралізації, бо центрові не буде можливо обмірювати величезну масу даних, яка буде приходити з цілого ССР.

Тепер в СССР порівняно дуже мало швидколічильних машин в ужитку, приблизно 8,000 було їх в 1972 р., пролукція зростає на 40% річно. СССР міг би імпортувати велику кількість машин, наприклад, з Японії, проте він воліє, як це практикується в усіх інших ділянках, продукувати їх самий й бути незалежним від інших держав щодо запасних частин чи обслуговування. Україна виробляє приблизно 25% машин СССР.

Наука кібернетики стоїть на дуже високому рівні в Україні. Дво-місячний журнал кібернетики (в російській мові) перекладається в ЗСА на англійську мову в цілості, в Києві вийшов перший в СССР словник кібернетики, що також опріннуло погляд про нижчість української мови.

Політичні відносини в Україні

На цю тему були наступні доповіді: "Статус УРСР в совєтській федерації" — д-р І. Н. Газард, доповідач, д-р В. С. Тарнопольський, дискутант; предсідник сесії — проф. І. Е. Л. Грагам; "Рух спротиву в Україні" — д-р Дж. Бірч, доповідач, д-р Б. Р. Боцюрків, дискутант; Комуністична Партия України після 1966 р." — д-р Я. Білинський, доповідач, д-р Б. Левицький і Я. З. Пеленський, дискутанди; предсідник сесії — д-р Г. Годнетт; "Дстанта і розвиток подій в СССР" — д-р С. Біялер, доповідач; предсідник — д-р Р. С. Мекайвор.

При обговорюванні цієї широкої теми, учасники не зупинялися тільки на ситуації в Україні, але включали сучасний стан в цілому СССР, як також уклад міжнародних сил, від яких не в малій мірі залежатиме доля України.

Найактуальнішою проблемою під сучасну пору став рух опору в СССР, а згодом в Україні. На Україні цей рух почався літературним відродженням "шестидесятників" та появою праць І. Дзюби й В. Мороза. У наукових конференціях та громадських зборах у Вільному Світі піддано на розгляд фактичний політичний стан Української Радянської Соціалістичної Республіки в рамках СССР. Як виявили репресії на такі малі спроби протестів, як Дзюби, Чорновола чи Мороза, конституція СССР — це клаптик паперу, з яким керівні кола в Москві зовсім не рахуються.

Закид Москви, що спротив на Україні очолюють "буржуазні націоналісти", не має найменшої підстави. бо, по-перше, націоналізм в стиску розумінні не перечить комунізмо-

ві, по-друге, комуніст також може бути сепаратистом, потретс, речники спротиву на Україні, головно Дзюба, більше інтернаціоналісти, ніж націоналісти. У справедливому суспільно-політичному ладі, яким себе вважає СССР, українці повинні мати такі самі можливості, як росіяни чи інші громадяни. На практиці воно так і є. СССР — це не федерація держав, як, наприклад, Канада, а тільки російська імперія, яка застосовує старі й нові засоби поневолення інших народів, включно до геноциду. Це сталося в наслідок того, що російські провідні комуністичні кола зрадили революцію та перестали бути провідниками комуністичного руху. Вони стали понад легальністю советської держави й використали її для будови російської імперії.

Рух спротиву в Україні має національний, релігійний та економічний характер. Найбільше число дисидентів походить з інтелігенції, найменше з селян. Між рухом з національною закраскою найбільше культурних діячів, письменників, мистців, критиків, науковців. Серед релігійних дисидентів знаходимо українців греко-католиків та великий відсоток бабистів, серед яких багато молоді. Центрами руху опору стали міста України — Львів-Київ. Серед них також багато членів Комуністичної Партії України. Причиною до економічного підложжя спротиву стало тертя між комуністичною ідеологією та практикою, що привело до “десоціялізації” молоді. Підтримка цього руху закордоном та роля, яку відіграли жиди, також мала великий вплив на поставу дисидентів.

Спочатку рух стався втримати свої вимоги у рамках легальності советської конституції та законодавства. Але в останній час, після арештів та розгрому визначних діячів органами КГБ, провідники руху опору пішли зовсім на націоналістичні позиції й, як подається в останніх числах захалюваного “Вісника”, вони, почавши від комуністичного світогляду 20-их років, через соціалістично-демократичний, прийшли знову до чисто націоналістичних поглядів, включно з пропагуванням відірвання України від СССР. На жаль, цей рух не прибрав загально-народного характеру й після репресій КГБ не поширюється. Нема нових імен, а в центрі стоять ці самі люди, що очолили його на початку.

Є різні здогади про початок руху опору в Україні. Найправдоподібніше це те, що за ним стояла сама Комуністична

Партія України під проводом Шелеста, якщо не стояла, то бодай сприяла йому.

Незаперечним фактом є, що після приходу до влади Хрущова, Комуністична Партія України (КПУ) зросла дуже швидко, на 88%. До того в члені вступили масово українці й, коли перед тим в КПУ було 65% українців, 27% росіян і 8% інших національностей, то в 1968 р. цей відсоток змінився на 75-19-6%. Щодо дорослого населення України, склад КПУ був такий: українці 1/17, чоловіки — 1/9, жінки — 1/49; росіяни — 1/10, чоловіки — 1/6, жінки 1/29. З цього звідомлення видно, що росіяни відносно свого числа населення все таки мають велику перевагу над українцями, не враховуючи провідних становищ, які вони займають в КПУ.

Як би не було, фактом лишилося, що Дзюба перший публічно виступив в обороні української культури й мови в книзі "Україна" в Києві й не був арештований. Як оповідають очевидці, це була дуже визначна подія в житті столиці. Деякі "спритніші" повисмикувалися з залі під час його промови, щоб не попасті в халепу. Інші думали, що це провокація й чекали арешту на наступний день. Коли нічого ні Дзюбі ні присутнім не сталося, люди почали вільніше думати. Поява книжки Шелеста "Моя Україна", яку деято думає, що за нього написали інші письменники, також додала відваги. Поясалося відродження. Але після усунення від влади Хрущова, для Шелеста прийшла критична хвилина.

Цікавим було усунення Шелеста від влади. Як повний член Політбюро він попав у конфлікт з Брежнєвим, не тільки у внутрішній політиці, в якій він заступав усамостійнення республіки, відновив археологічні розкопи на Україні, реабілітував багато старих комуністичних українських діячів, а на-віть старався реабілітувати М. Грушевського, але також у зовнішній політиці. Занотовано два маркантні його виступи — інвазія Чехословаччини, яку він дуже кріпко підpirав та опозиція до відвідин СССР президентом Р. Ніксоном. Деято думає, що цими потягненнями він хотів скріпити своє становище, яке було захитане у зв'язку з його політикою в Україні, а інші вважають, що це він робив, як переконаний комуніст. Його постати можна порівняти до наших гетьманів — Д. Ангела, К. Розумовського, — які старалися затримати автономію України, а рівночасно були вірні російським царям. Усунення його є аналогічне до усунення К. Розумовського, якого

також покликали до Петрограду й арештували. Шелеста покликали до Москви й "примусили" піти на "пенсію" саме перед приїздом Р. Ніксона. На місце генерального секретаря КПУ прийшов В. Щербицький, сумлінний виконавець наказів Москви.

З труднощами В. Шелеста прийшла послідовна чистка членів КПУ. Вона охопила не тільки вищі керівні кола на обласних постах, але також ширше членство. В 1970 році членство КПУ зменшилося на 2.2% її то правдоподібно жертвами українців.

Московському керівництву залежить передусім на вірних виконавцях їх розпоряджень в Україні, її тому вони черпають провідні кадри КПУ із області Донецька. Це мас свого підложжа. Ця область найбільше зруїфікована її в ній вигляється тип правдивого "советського" громадянина, яким хочуть зробити всіх жителів СССР, а головно українців. Із цього середовища виходить цілком природно-типовий "апаратчик", тобто урядовець, який беззастережно виконує накази начальства. У провідних колах КПУ завжди були тертя між чиновниками Донецької області та іншими членами Партиї. У цій політичній грі тільки відрадним явищем залишилося те, що в провідних кадрах КПУ с кращий матеріал на провідників, ніж в Москві, її при першій можливості українці зможуть знову відіграти провідну роль в СССР. Чи зуміють вони послужити українській справі, а чи, як в минулому будуть допомагати розбудовувати російську імперію — це питання майбутнього.

Після 2-ої світової війни українське питання щораз більше актуалізується на міжнародному форумі. Воно в величині мірі залежатиме від міжнародного укладу сил: СССР — ЗСА — Китай. Тому не дивно, що справа детанті, яка тепер стоїть на першому порядку дня ЗСА й СССР хвилює українців.

Що таке детанті? Що нею хочесясяся СССР (Брежнєв) та ЗСА (Кіссіндже)? СССР має практичні пляни, тобто хоче кредитів на капіталовкладення та технології Америки. ЗСА бачать в ній можливості розвитку бази для дальних пріязніх відносин та надію на полегшення режиму па довшу мету й деяких, наприклад, дозвіл еміграції жидів з СССР, на коротшу мету. Якщо вплив Західу матиме бажані наслідки й приведе до пом'ягшення режиму в СССР, з цього також скористають українці. Проте, диктаторські режими є дуже ста-

більні й мають доволі влади та засобів, щоб контролювати різні течії всередині своєї держави.

Майбутність України в ССР також у великій мірі залежатиме від нової конституції, яку тепер укладають в Москві. З публічних дискусій можна встановити, що загально пануть три погляди на нову конституцію: перший і найбільший, вважає, що республіки в ССР треба зліквідувати, бо вони переважають осягненню рівності всіх народів ССР. Другий, також великий табір, заступає думку, що республіки трябва затримати її через мудре пов'язання скріпти ССР. Він ділиться на дві групи, одна — більша, вважає, що права республік не треба точно визначувати, а вирішувати їх в міру обставин і потреби, а друга група, яку заступає з українського боку Тронько, вважає, що права її обов'язки республік треба точно визначити. Третя група, дуже мала, вважає, що права республік треба збільшити.

Чи ліквідація кордонів республік буде мати велике значення в дальшому розвиткові національного питання, важко сказати. На основі історичного досвіду царської Росії, в якій не було національних кордонів, національне питання не зникло. Розподіл на нові райони матиме більш мілітарне, ніж політичне значення. Національне питання в Україні буде залежати в найбільшій мірі від самих українців.

Остап Сокольський

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА РОЛЯ ЖИДІВ В УКРАЇНІ

Доповідь на цю тему була виголошена професором-асистентом політичних наук при Мічіганському університеті в Дітройті, д-ром З. Гітельманом. Він автор численних статей про національності Радянського Союзу і Східної Європи та книжки "Жидівська проблема і радянська політика", яку видав у 1972 р. Прінстон університет у ЗСА. Під цю пору є в друку книжка, якої він є спів-редактором, п. з. "Політична думка в соціалістичних країнах".

Тему його можна б назвати "ТРЕТЬЯ НАЦІОНАЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ", бо від століть жиди творили третю національність в Україні в трикутному відношенні, спершу між українцями і поляками, згодом між українцями і росіянами.

Події 1648 р. — це світливий період в історії України, але для жидів цей період ілюструє трагічність їхньої особливої ситуації. Тоді як для українців той рік став живим на-м'ятником стремління до волі, то для жидів він залишився символом тяжких часів і великих проблем у жидівсько-українських відносинах.

Другим фактором у спів-відношенні між українцями і жидами було й те, що жиди з асоціювані з одними дуже специфічними економічними ролями, а українці з другими. У цьому відношенні тепер зазнали величезні зміни, яких зазнали українці більше, ніж жиди. Колись українці були виключно майже сільським населенням, а тепер цей стан значно змінився. Жиди також зазнали змін, бо станули виключно міським населенням.

Третій фактор у позиції жидів більше відноситься до сучасності, а це те, що жиди в Україні, коли асимілюються, приймають скоріше російську культуру, ніж українську. Для прикладу хай послужать статистичні дані з перепису населення 1970 р. в місті Харкові: 93.3% жидівського населення подали нежидівську мову як матіріні, в чому 93.% — російську мову як матіріні, а лише .3% українську.

У 1917-20 рр. жиди в більшості ставилися негативно до самостійницьких аспірацій українців, хоч, як знаємо, багато з них ставилися прихильно і навіть займали визначні пости в Уряді України. Все ж таки більшість вагалася, бо не знала, як їм поведеться у новій державі. Цей страх неспевності вже на початку 1918 р., із початком погромів проти жидівських, утверджився і це їх загнало до червоної армії. Помимо загального переконання, перед 1918 р. жидів майже не було в рядах большевиків і щойно в 1918, а особливо 1919 рр., бачиться їх великий туди приплив. Причиною їхнього переходу на бік большевиків була в першій мірі самооборона перед погромами і відплата за них. В роках 1917-1921 в Україні було більше ніж 2,000 устійнених погромів на жидів, внаслідок чого більше, ніж пів мільйона жидів остались бездомними, а більше, ніж 30,000 загинуло. Існують статистичні дані, що лише в 1918-1919 рр. було в Україні 493 погроми на жидівські поселення, які є приписані різним елементам українських національних угруповань.

Після війни оба ці народи зблизилися і вже бачимо не тільки мовчазливий, але й відкритий їхній союз, особливо се-

ред української і жидівської провідних верств. Оба народи один одному помагали в спільній боротьбі проти накинення їм російської культури.

Індустріалізація і колективізація спричинили рух українського населення з сіл до міст. Жидівське населення теж перенеслося із "штетель" (містечок і більших сіл) до міст і то не тільки у вищу адміністрацію, але й в індустрію. Все таки вже в той час помітним стала тенденція "акультурації" без "асиміляції", особливо в російську культуру. (Під акультурацією розуміє доповідач приняття культури іншого народу із збереженням характеристики попередньої власної культури, тоді як асиміляція означає приняття іншої культури без задержання лояльності до власного народу і без збереження характеристичних ознак їхньої попередньої культури).

Друга світова війна розганяє ілюзію серед жидів. Випадки колаборації українців з німцями, антисемітизм серед українських партизан і підпілля, бої українських партизанських відділів із жидівськими здержкує і завертає позитивний напрямок співжиття між українцями і жидами, який мав місце у 1920 роках.

Життя жидів після другої світової війни значно змінилося. Після воєнної масакри число жидів значно зменшилося, як також зникли національні угрупування в СРСР, а з тим жидівські культурні інституції. Не осталась ні одна жидівська школа, яких перед війною в СРСР було біля шістсот. Зникла жидівська мова, як на пісьмі так і розговірна — залишилась тільки жидівська група, як окремінна національність в СРСР. З-поміж 104 національних груп в СРСР жиди мають за своїм станом 12 місце, а за переписом населення 1970 р. було їх в СРСР 2,150,707, з чого в Україні 777,126, тоді як в 1939 р. в Україні їх було 1,533,000, а в 1959 — 840,000.

Даних про рівень освіти жидів в Україні немає, але в переписі 1970 р. подано, що в РФСР 39.9% жидівського населення має вищу освіту і занимає перше місце. Другі — це грузини, з яких 10.5% має вищу освіту (отже можна б сказати, що жиди є чотири рази більш освічені, ніж грузини), тоді як з росіян лише 5.9% має вищу освіту, а з українців — лише 4.5%. Варто відмітити, що жиди є чисельно другі з черги з науковим докторським титулом після москалів, але число жидів-аспірантів у 1970-73 роках зменшилося на 500 осіб, тоді як число українців-аспірантів зібльшилося.

Цікаво замітити, що жиди колись були на провідних становищах Комуністичної Партії України, а в останній час у дуже великій мірі зникли не лише з республіканських, але і з обласних постів партії.

Жиди в Україні у величезній більшості припиняють російську культуру і мову, тому що російська мова є мовою міст, де вони концентруються, і мовою цілого СРСР. При переписі 1970 р. лише 17.7% всього жидівського населення СРСР подали жидівську мову, як матірну, в Україні — 13.1%. (В 1959 р. 16.9% були подали жидівську мову, як матірну, отже, процент цей обнизився в Україні). Ця русифікація жидівського населення України (і інших неросійських республік) викликує серед національно свідомого населення обурення. В очах тих народів жиди являються явними агентами русифікації, вони збільшують число осіб, розмовляючих російською мовою, які приносять з собою російську культуру. З другого боку, відродження націоналізму серед не-російських народів в СРСР викликує страх і неспокій серед жидів, бо вони не ідентифікують з антисемітизмом.

Даних про взаємовідносини між українцями і жидами в СРСР нема, але доповідач в 1972 р. сам зробив порівняння між новоприбувшими з СРСР до Ізраїля жидами і, хоч ці дані не можна уважати за міродайні щодо всього населення, то 77% із них вважає, що в СРСР все ще існує антисемітизм, а в Україні — 86%, тоді як тільки 20% сказали, що він існує в ЗСА.

Доповідач теж покликався на статтю Ізраеля Кляйнера ("Український самостійник" XXIV, 6, червень 1973 р.) недавно прибувшего емігранта з України, де він стверджує, що він прихильно ставиться до українських самостійницьких аспірацій, але також стверджує, що ворожі почуття між українцями і жидами існують в Україні.

Важливо підкреслити, — сказав доповідач, — що українські національні інтелектуалісти, як Св'ятослав Караванський і Іван Дзюба зробили особливі і цирі зусилля, щоб зблизити ці два народи. Вони закликають українців "закопати сокири" і спільно станути проти спільного ворога-російщини. Зі зростом сіоністичного руху в Україні та з виїздом багатьох жидів до Ізраїля, зросло серед жидів зrozуміння до українців та їх національних аспірацій, бо в той самий час, коли жиди

стараються виїжджати, українці стараються поширити межі своєї автономії в СРСР.

Щодо майбутності, то важко предбачити, але, правдоподібно, найбільш свідомі жиди виїдуть до Ізраїля, а з тим їх характер зміниться. Це можна б порівняти до ситуації в Польщі після війни, з якої виїхали свідомі жиди, а залишилися переконані комуністи. Із зростом населення в Центральній Азії і рівночасно із зменшенням приросту населення в Україні (виселення українців в Центральну Азію, еміграції жидів і переїзд жидів до РФРСР) існує можливість, що на їх місце буде імігрувати в Україну населення з Центральної Азії, бо тут існує індустрія, а це зменшить значення жидів в Україні, але створить нову небезпеку для українців.

Хоч українське і жидівське населення в Україні має свої штотоменні характеристики, їхня спільна майбутність буде залежати від самих українців і жидів, як також від спільної долі України.

Дискутантом доповіді д-ра З. Гітельмана був д-р І. Рудницький, професор історії на Альбертському університеті в Едмонтоні.

Проф. Рудницький зазначив, що теперішній час найбільш підхожий для нормалізації і покращання українсько-жидівських відносин. По-перше, на це впливає, з одного боку, переміна в українському населенні, яке щораз більш үрбанізується, та зрост робітників і технічної інтелігенції, яка на Заході відповідає середній класі населення. Зменшення жидівського населення, акультурація жидів і в парі з тим затрата навіть зовнішніх їхніх ознак окремішності створить ситуацію спільних інтересів, подібно як у Західній Європі, що означатиме, що всі ділянки конфліктів і тертя будуть ліквідовані.

Небезпека затрати національного життя і почуття як у жидів, так і в українців, під впливом русифікації зближить ці два народи, тим більше, що існування держави Ізраїля є теж загрожене з боку Радянського Союзу. Добре відомий факт, що радянська преса заговорила про альянс між сіоністами і націоналістами. Атака на цей альянс, який не існує, вказує на можливість існування такої небезпеки для радянського режиму.

Нормалізація українсько-жидівських відносин йде пиняво і є загрожена через взаємні жалі минувшини обох сторін.

От, хочби жалі жидів на добу Хмельниччини, якого можна б порівняти до його сучасника в англійській історії, Олівера Кромвеля. Постать Кромвеля постійно пригадує ірляндцям масакру в Дрогеді, але, помимо цієї масакри, ніяким чином не можна відмовити англійцям права вважати Кромвеля як велику постать в англійсько-ірляндських відносинах, а пуританську революцію як позитивний розділ в історії Англії.

Щодо жидівських жалів до українців, багато ще треба дослідити, проаналізувати, як от дух часу, гуманність того періоду, і на академічному об'єктивному рівні вирішити, за ким була вина.

Властиво, важливішими с взаємні жалі недавньої історії, подій, які ще нам свіжі в пам'яті. Для прикладу доповідач навів дві події.

Перша — це справа, зв'язана з націоналістичним рухом, про що була мова в доповіді. Український рух після 1930-тих років був тоталітарним. На це вплинули реальні причини того часу, а саме, надії і розчарування західних українців із рішенням потуг Заходу, які спершу визнали принцип самовизнання народів, але його відмовили українцям, та не-зносимі умовини в Галичині і Волині під Польщею. Своєю завважою дискутант не хотів внести враження, що український націоналізм був поганий, бо до цього належали молоді українці не тому, що любили тоталітаризм, але тому, що була єдина рушійна сила в боротьбі за незалежність України. Але цей націоналізм був відходом від ліберальних і гуманістичних традицій українського національного руху XIX століття і 1917-20 років. Правдою є, що Україна була в другій світовій війні тереном геноциду нацизму супроти жидів і деякі українці, які були в поліційних відділах, співпрацювали з ними, але рівночасно інші українці ризикували власним життям, перевховуючи своїх колишніх сусідів — жидів. Правда, треба ствердити, що зорганізованого зусилля з боку українців стянути в обороні жидів не було, а могла це зробити вперше міру підпільна преса, організація націоналістів і українське підпілля, але за весь час німецької окупації вони ані разу не спромоглися на офіційний виступ в обороні жидів і це підкреслює неморальність тоталітарного руху, не тільки українського, але взагалі.

В останнім десятиріччю ситуація значно поправилася. Українські національні дисиденти с чітко гуманістичні та лі-

беральні, як рівнож є познаки зміни в становищі українсько-го націоналістичного руху на Заході. Якщо б це становище з українського боку не поправилося, то жиди мали б повне оправдання не вважати українців за своїх можливих партнєрів.

Жиди зі свого боку також провинились супроти українців, бо, акультурувавшись, приняли у великій більшості російську мову і російську культуру. Це почалось далеко перед радянським періодом. В 1909 р. Євген Чикаленко, визначний громадський діяч, видавець і редактор першого українського щоденника в Києві, у своїм щоденнику писав, що прості жиди говорили доброю українською мовою, але вже дещо освічені пробували говорити тільки по-російськи. Жиди, — писав він, — допомагають російському урядові русифікувати наші села і міста. Це для українців не лише жаль минувшини, бо ця сама проблема існує сьогодні на Заході і в Північній Америці, а особливо в ЗСА. Жиди тут, дуже часто прибувші з України, перед чи після революції, створили про-російський клімат в наукових, мистецьких і політичних колах, до виключення української справи взагалі. Вони зробили тут більше, чим зробили самі росіяни. Іхнє тенденційне промовчування вкладу не-росіян в літературу, історію та культуру Східної Європи є загальною знаною і не диво, що така поведінка жидів, дуже часто українського походження, дразнить українців але на щастя, є познаки, що ця ситуація поправляється і це, в першу міру, завдяки політиці самих москалів, а менісіс українців чи жидів.

На закінчення сказав д-р І. Рудницький, що ми не повинні забувати про позитиви, які є для нас вихідним пунктом в українсько-жидівських відносинах, але становище українських дисидентів, як Дзюби і Чорновола та інших, які по лінії традиційної демократичної політичної думки таких мислителів, як Михайло Драгоманів, який в 1870-80-тих роках дав концепцію українсько-жидівських відносин, що на той час була унікатом, спираючися на ліберально-федеративну і помірковано-соціалістичну платформу, на принципі федерацізму, а не асиміляції народів. Її старався ввести в життя український уряд 1917-1919 років, а погроми жидів того часу були радше виником анархії, ніж виявом антисемітської політики уряду.

ПО КНИГАРСЬКИХ ПОЛИЦЯХ

В. Верига

ЗБИРАЙМО ІСТОРИЧНУ ДОКУМЕНТАЦІЮ

(Замість рецензії)

В останньому десятилітті, як це можна сконстантувати на підставі української видавничої діяльності, зросло заинтересування документацією щодо історії України. Серед книжок із цієї ділянки вийшла в 1964 р. в Торонто книжка п. з. "Конституційні акти відновленої Української Держави 1917-1919 років і їхня політично-державна якість" автора д-ра К. Костева. В цій праці поміщені 6 державно-правних документів з доби Української Центральної Ради, 3 з доби Гетьманщини і 4 з доби Директорії з коментарями автора про їхню вартість.

У кінцевій характеристиці усіх трьох форм вияву державно-творчої діяльності автор дійшов до таких висновків: "Українська Центральна Рада у відносно короткий час відновила Українську Державу. Проф. М. Грушевський був не тільки великим науковцем, але й подиву гідним державним мужем світової слави". А далі, "Доба Української Центральної Ради була зіркою у цілому будівництві відновленої Української Держави. УЦР своїми конституційними актами ясно й недвозначно заявила, що всі громадяни в Україні є рівні перед законом і всі кляси народу мають бути зі cementовані в праці для добра української нації..."

З усього цього ми згідні без застереження прийняти, що М. Грушевський був великим науковцем, але як політик, жаль, не оправдав на нього наложенного довір'я української нації.

"Режим ген. П. Скоропадського був діаметрально протилежний до Української Центральної Ради", — твердить автор. — "Гетьманський режим був противнароднім. Ген. Скоропадський не дав народові свободи виявити своєї волі в державному будівництві України".

У цьому твердженії поміщано поняття, бо, на підставі всіх інших історичних документів, П. Скоропадський, як ге-

нерал, вимагав від своїх підвладних послуху, намагаючись зберегти боєздатність Першого українського корпусу так довго, аж поки "державно-творча" Центральна Рада не розпустила цієї надійної бойової одиниці як "загрозу для революції". Скоропадський, як гетьман, запрошуєвав до үряду навіть і соціялістів, які, однаке, відмовилися працювати для України, якщо вона не соціялістична.

На жаль, автор не дав якоїсь загальної характеристики Директорії, за винятком того, що вона "ввела т. зв. трудовий принцип обмеженої демократії, позбавивши виборчого права багатшу верству суспільства". Не згадав він також і про те, як "не диктаторська" Директорія еволюціонувала з п'яти (чи шести) членів аж до одного, в руках якого скучилася вся влада УНР, але тоді вже поза межами України.

З невідомих причин д-р Костів не вважав за вказане помістити в своїй праці конституційні акти ЗУНР з 18 жовтня і 1 листопада 1918 р. Нам здається, що в тих актах було, маєтъ, більше державно-творчого підходу, ніж у деяких тих, що він наводить.

Не зважаючи на недотягнення міркувань автора, сам факт появи конституційних актів Української Держави з 1917-1919 рр. треба вітати, бо вона бодай частинно заповнює прогалину, що її створив брак докumentaційного матеріалу.

**

У серії "Бібліотеки Українського Громадського Слова" (ч. 11) з'явилася студія політично-адміністративних відносин в Україні в XVII-XVIII ст. п. н. "Руїна козацько-селянської України в 1648-1764-1802 роках", Нью-Йорк, 1968, автором якої є інженер Сава Зеркаль. Ця публікація, розміру 4-ки, на 250 ст. поміщує чимало вартісних інформацій з доби Козацької Держави. Автор наводить цілий ряд договорів, універсалів і грамот гетьманів, почавши від Хмельницького, а скінчивши на добі цариці Катерини II-ої, яка угробила Козацьку Державу при допомозі князя Ол. Безбородька, услужливого "малороса".

На жаль, автор виявив брак відчуття духа обговорюваної ним доби. До історичних подій та суспільних явищ 17-18 ст. він підходить з критеріями першої четвертини 20 ст. і намагається їх пояснювати у світлі соціал-революційної ідео-

логії, що її з такою послідовністю заступав Михайло Шаповал. (До речі, ціла праця присвячена 35-літтю від смерти Шапovala).

До того автор, як він сам каже у вступному слові, "на перекір усім нашим і чужим історикам" вводить нову термінологію і, замість титулу гетьмана, він вживав "старший". І так у нього всюди виступає "Старший Українського і Козацького Війська Богдан Хмельницький, Петро Дорошенко, Іван Мазепа", а не гетьман України Богдан Хмельницький і т. д.

Ця студія чи не є найкращим доказом того, що авторові не вистачає знати самі факти (він їх наводить досить багато), але їх ще треба вміти аналізувати, й то не відірвано від життя, але в контексті даної доби. (У нас чомусь думають, що дискутувати й писати на релігійні чи історичні теми може кожний, як експерт. У зв'язку з таким підходом, автор прийшов до переконання, що Українська Козацька Республіка існувала лише від 1-7 червня 1668 р. завдяки гетьманові, чи "старшому", Іванові Брюховецькому — від дати, коли він відмовив послуху московському цареві до його смерті. Чи можна ще щось додати до такого ревелянійного твердження?).

**

Одною з найновіших відомих нам публікацій з подібною тематикою є "Паралелі в історії України" відомого українського сенійора-журналіста Івана Кедрина. Праця ця з'явилася в 1971 р. з нагоди 50-річчя Ризького договору в 1921 р., згідно з яким Москва й Польща поділилися українськими землями.

"Паралелі в історії України" є цінним вкладом в українську історіографію; вона складається з двох частин, а саме: 20-сторінкової розвідки з одноіменним заголовком (ст. 7-26) та розділ "Документи" (ст. 29-136), в якому поміщені тексти договорів, що — як це вказує автор — відображають русофільські чи полонофільські орієнтації державних мужів України.

У вступному слові І. Кедрин підкреслює, що "терміни 'полонофільство' і 'русофільство' вжито в розумінні державно-політичної концепції, себто орієнтації на Польщу, як на союзницю проти Московщини, чи на Московщину, як на союзницю проти Польщі".

До документів "русофольської" орієнтації автор зараховує Переяславський договір Б. Хмельницького, грамоту гетьмана Павла Скоропадського і договори Начальної Команди УГА з Денікіном в 1919 р. До документів "полонофольської" орієнтації автор зачисляє тільки Гадяцький трактат Ів. Виговського та Варшавський договір С. Петлюри.

Крім того, серед документів знаходимо ще два тексти (в польській і російській мовах) Андрусівського договору з 1667 р. та Ризького договору з 1921 р. На нашу думку, включення цих двох договорів, які робили вороги (чи союзники?) України між собою коштом України, важко пояснити, як документи такої чи іншої орієнтації українських державних музів, бо не вони, а якраз проти їхньої волі, були ці документи зроблені. Правда, поміж підписами під Ризьким договором видніє і прізвище Ю. Коцюбинського, бо ж Україна виступала там, як партнер Росії, але уряд советської України на чолі з болгарином Раковським, уряд наставлений ЦК Російської Комуністичної Партії, не був і не міг бути речником інтересів українського народу. Тому ці документи важко вважати за вияв полоно- чи русофольської орієнтації, хіба що вони є доказом, до чого такі орієнтації доводили нас в минулому.

Так само незрозумілим є, чому автор включив грамоту гетьмана Скоропадського про федерацію України з Білою Росією, а зокрема мілітарні договори Команди УГА з Денікіном. З другого боку, не включені перших трьох універсалів Центральної Ради. Ми вважаємо, що оба ці документи, чи так само договори, були вислідом надзвичайно скрутного положення ("четирокутник смерті" у випадку УГА та капітуляції Центральних Держав і перемога неприхильної Україні Антанти), а не т. зв. "русофольської" орієнтації. Або знову, якщо автор включив Зятківський договір з Денікіном, що був чисто мілітарно-тактичним потягненням, то чому не включив договір ЧУГА з більшевиками, який заторкнув і політичне питання — визволення Галичини з-під польського панування (параграф 3). Це саме стосується і до військової конвенції Петлюри з поляками 1920 р., який дає підстави до полонофольської орієнтації.

Під орієнтацією ми розуміємо філософію, яка послідовно замагає в одному напрямі. І так Б. Хмельницького можна посуджувати за полонофольську, а не московофольську, орієнтацію, бо договір у Переяславі був вимушений політичними

обставинами, незалежними від його політичної орієнтації. Уряд ЗУНР як і Начальну Команду УГА можна посуджувати за альянтську орієнтацію — а не русофільську — бо тодішні державні мужі ЗУНР були протимосковського наставлення. Центральна Рада тоді влаштовувала конференції і видавала універсалі з метою зберегти російську імперію на демократичних уже засадах. Отже, підкреслюємо, що орієнтація — це політична філософія, вислід довголітніх переконань, а більшість договорів є часто внаслідок складних обставин. Мабуть, чи не найкращим прикладом договорів подиктованих хвилиною часу можна вважати договір Рібентропа з Молотовим в серпні 1938 р. Сумніваюся, чи хтось може посуджувати Сталіна за германофільську, а Гітлера за русофільську орієнтації.

Андрусівський і Ризький договори, хоча не були твором українських державних мужів, повинні служити українським політикам у майбутньому, як приклади, що кожний уряд ставить інтереси свого народу й держави вище ідеологій, релігій тощо. Православний цар Олексій не завагався поділитися з римо-католицькою Польщею землями православної України в XVIII ст. Соціяліст Пілсудський також знахтував своїм союзником соціялістом Петлюрою і поділився українськими землями з большевицькою Росією. Цікавим є те, що терitorіальний розподіл поміж двома окупантами був зроблений менші більш по лінії визначеній Варшавським договором.

Доцільність включення того чи іншого тексту у праці І. Кедрина можна оспорювати, чи він відповідає меті, яку собі поставив автор. Це саме можна сказати ї про коментарі до згаданих інших видань. Але не можна оспорювати доцільноти й конечності таких видань — збірок документів до історії України, яких брак давно вже відчувається. Тому появу треба вітати й закликати наших викладачів і бібліотекарів в університетах Північної Америки, щоб ці видання знайшлися на полицях їхніх інституцій.

ЧИ ВИ ВЖЕ ВІДНОВИЛИ ПЕРЕДПЛАТУ
ЗА «ВІСТІ КОМБАТАНТА»?

Олександер Бережницький

УКРАЇНСЬКА ФІЛЯТЕЛІСТИКА В ІТАЛІЇ

Неначе передвістник до 30-ліття появи таборових марок Братства к. вояків 1-шої Дивізії УНА в Ріміні з'явилося італійське видання під назвою "Український філателіст" в Ріміні 14 серпня 1973 р.

Автор видання Северіно Массарі - це великий приятель дівізійників та українців. Знаний місцевий філателіст радо гостив у себе вояків-полонених, які заходили до його у філателістичних справах. Нещастя хотіло, що його 3-річна дочка Павля зимою 1945 р. захворіла на тиф, а лікарі сказали йому, що треба чуда, щоб вона виздоровіла. Два українці-лікарі постановили допомогти щирому приятелеві полонених і на зміну відвували дижури коло маленької Павлі і її вилікували. Від того часу приязнь С. Масселіно до українців залишилася у його душі і він з вдячністю згадує про це, видаючи цю першу філат. працю в італійській мові.

У своїм слові, поданім на 5 сторінках, розказує про життя полонених-українців в Ріміні.

"...Ера жахливої війни закінчилася майже цілковитим знищеннем летовища в Ріміні. Альянти збудували летозище в Мірамаре. Три кілометри за містом був великий переходовий табір воєнно-полонених. В тих таборах були великих розмірів бляшані бараки для загальних потреб як також багато малих шатер, переділених вузенькими вуличками.

Табір ч. 1 занимали українці, ч. 2 німці, ч. 3 французи та інші. Однака всі табори були обведені колючим дротом.

У всіх таборах, таборове життя спонукало жителів до активності, спеціально в спорті, та виробу малих речей, потрібних до щоденного життя.

Найбільш активним був табір українців, між якими було багато із високою освітою. Всі вони походили з окупованої німцями частини України та зголосилися до боротьби за визволення своєї держави. Свою активність український табір виявив у всіх ділянках, а саме побудував він церкву, яка виглядом нагадувала іхні церкви з Батьківщини. У церкві були щоденні відправи, а прекрасний хор і таборова оркестра звеличували церковні відправи та світські імпрези, які залюбки відвідували представники альянтів, котрі з признанням висловлювалися про їх мистецьке виконання.

Багато занималося виробом мистецьких речей, як: ручки, підставки на чорнило, витиск із чорнила, цигарнички, папіросниці та інше. Найгарніші речі — це була різьба: касетки, альбоми, прикрашені різно-барвними пацьорками (коралами), які виглядали дуже гарно.

Були різні клуби, як спортивний, ремісничий, чужомовний, курси для молоді. Був також клуб філателістів, який начисляв 134 члені. Його члени мали дозвіл виходити до міста Ріміні для виміни значків. Деякі з них мали мовні труднощі, але давали собі раду, як могли.

Клуб видав серії значків, вибираючи з проектів найкращі. Тематикою значків було таборове життя, релігійні і національні мотиви. Друковано в таборовій друкарні, яка не могла відповісти всім вимогам тодішньої друкарської техніки і не було до того відповідного матеріалу.

Головою Клубу був Рудольф Мартинюк, якого всі дуже шанували та поважали.

Моя хата — головно від часу виздоровіння моєї дочки Навліні стала місцем сходин філіялістів та нашої дружби. Тут сходилися всі і не було між нами різниць, а була щира дружба. В 1946 р. на Свято Різдва я запросив 10 філіялістів під проводом Р. Мартинюка і тоді я пережив "Українське Різдво" з колядами та звичаями, які так чуттєво подали нам прияви.

По закінченні війни деякі виїхали до Австралії, Канади, ЗСА, а найбільше до Англії, і довший час я був в контакті, головно з друзями з Чікага. В 1960 році одержав я листа і серію значків із олімпійських змагань в Італії. Прихід із розпродажі значків я переслав до Українського Комітету, який допомагає всім скітальцям. В 1947 р., виїжджаючи, восинно-полонені залишили пропам'ятну книжку, яка починається так:

"Для всіх, що залишили Італію, як восинно-полонені, — та країна стане частиною їхнього життя і ніхто з них забуди її не зможе. Автор вичисляє різні місцевості в Італії, в яких він бував, і всюди ставилися до нього гуманно і вирозуміло. На закінчення вписує такі думки: "...Італія — це країна, котра гостила тих людей, що прийшли тут як вояки, а залишили як восинно-полонені, Бог нагородив нас ласкою, що зберіг наше життя і дав нам змогу перебути в тій країні, коли Європа була полита кров'ю і покрита порохом.

"Ми згадуємо Італію, як притулок для нас і вічний відпочинок для наших поляглих друзів.

"Я говорю за всіх нас, що були в Італії. Це країна, котрій можна довіряти, а населення ставилося до нас із вирозумінням та поспокою. Ми дякуємо Тобі, Італіс..."

Северіно Массарі, наводячи уривки і цитати з пропам'ятної книги, подає ще такі свої думки: "...Такі щирі фрази і симпатію задемонстрували українські восинно-полонені до нашої країни і, я думаю, що ніхто краще не міг би нашу країну схарактеризувати".

Всі документи збережені в архіві колегії св. Йосафата в Римі.

"...Вони нагадують італійський танок, як молода жінка на брамі свого города жде (виглядає) чоловіка".

Так філіялістика, а до того питома українцям щира вдача і готовість допомоги, залишили такі сердечні звязки з італійцями, які в особі Северіно Массарі можуть бути прикладом, як треба і як можна здобути приятелів у колі народів світу.

Северіно Массарі, пишучи свою працю, був в контакті з канцелярією Владики Кир Івана, бо потребував деяких пояснень до значків, як рівноож подав він дані про значки УДК-Рим з нагоди 350-річчя Берестей-

ської Унії. Секретар Канцелярії, Василь Лосічко, на основі архіву подав їйому вимагані дані та перевів коректу, бо при евентуальному другому виданні — він (С. Массарі) хоче їх виправити. В брошуру написано "Яцуацко", а має бути "Яцушко", князь Ярослав "Муфрий", а має бути "Мудрий". Найбільша похибка є там, де кажеться про С. Петлюру, що він був "погромщиком". Тє місце треба викреслити, бо то не є згідне з історичною правдою, а навіть один жид, Аллян де Роп, той закид большевиків опрокинув у своїй книжці про Петлюру.

Ось стільки до виданої брошури, яка має 32 сторінки величини 8-ки та обгортуку, на якій, на тлі великого бльоку значків "Ріміні", вгорі с поданий автор і правдоподібно видавець Северіно Массарі. Посередині більший напис "Український Філятеліст", а під ним менший: "Поштові значки українського табору воєнно-полонених в Ріміні 1946-1947". Видавництво "Ля Сфіда"**).

Від стор. 11 маємо фотокопії видань, а саме: стор. 11 — великий бльок з печаткою "Український філятеліст", стор. 12 вільна, сор. 13 подає Ужиткову серію 10 і 20 шагів, а 50 шагів і 1 гривня є на стор. 14, рівнож з поміщений малий бльок. На стор. 15 і 16 є ті самі значки, але з передруком "Т.У.П. тризуб і напис Італія". На стор. 17, 18 і 19 маємо пропам'ятні марки: 1, 2, 3 і 4 ліри, в тому числі два передруки (22. I. 1918), а другий на вівторіть.

Сторінка 19 і 20 подає рівнож значки Українського Допомогового Комітету, які були видані у 350-річчя Берестейської Унії і так є названий цей розділ "1596 — 1946 350-річчя Унії України з святою столицею в Римі".

Подано всі значки УДК з точними поясненнями вартості: 5, 10, 20, 25, 30, 40, 50. Опісля на стор. 22 до 24 маємо Історичну серію разом 12, стор. 25-26 подає серію, видану в 1947 р., "Українське Військо" — 6 позицій. Подано рівнож округлу печатку Т-ва Українських Філятелістів-вояків з українським та італійським написом.

На сторінках 27-30 подано дані про таборові листівки: 10 шагів (два видання), 20 шагів, також два видання, 50 шагів і 1 гривня, також по два видання — всі проскти Святослава Яцушка.

Докладніший опис згаданих тут видань є поданий: Юліян Максимчук — Каталог українських поштових марок 1950, II-га частина, стор 27-38 та доповнення — Каталог доповнення ч. 1, стор. 30-31, в

**) Згадана брошура видана у дуже обмеженому накладі видавництвом "Ля Сфіда" в Ріміні напевно буде перевидана. Є це цінне видання не лише для філятелістів, але для нас українців, бо ж ми є представлени в якнайращому світлі.

На основі останнього листа з Риму тепер приготовляється друге видання, яке виправить деякі малі неточності та буде в італійській і англійській мовах.

МІЛІТАРНА ХРОНІКА

Хоч союзники НАТО погодилися із виявами деякої полегші, а навіть із задоволенням приняли призначення генерала А. Гейга на нового головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО, але водночас звернулися були потайки до Вашингтону, щоби відложити на деякий час його приїзд до Європи. За причину об'єднаний штаб союзників НАТО заподав, що в НАТО хочуть ще деякий час підождати і довідатися із вотергетського процесу, чи, бува, часами ген. Гейг не був замішаний у "нечисту справу цього процесу", що може кожнотакож виявитися на біжучій розправі. Білій Дім приняв такі вимоги, як самозрозумілі і тому ген Гейг примушений був залишитися ще на деякий час в Америці.

♦♦

Восenne літакобудівництво звернулося із зажаленням до американського уряду, що воно почало відставати у будові деяких типів літаків, особливо бомбовиків, важчих транспортовиків і танкерів із тієї причини, що продуценти хромоалюмінію відводять забагато першокласного матеріалу для приватної продукції, а в першу чергу алюміній... для продукції пушок кокаколі і пива...

♦♦

В останньому часі Советський Союз доставив Сирії, Іракові та Альжирові нову зброю у формі ракет, протилітакової та протитанкової зброї (протилітакові легкопереносні ракети і протитанкові повзуни), але не МіГ, для вивчення їх бойового примінення, вислати належної кількості технічних інструкторів. У Москві порадили вище згаданим державам, щоби вони звернулися за такими інструкторами до Північної Кореї, або Північного В'єтнаму.

♦♦

З Пентагону повідомили, що Американські Повітряні Сили перевели першу успішно вистрілену міжконтинентальну ракету "Мінетмен-1" із найсильнішого і найважчого літака ІЦ-54. Досі ці ракети вистрілювали

якому подано, що було по три видання згаданих листівок, а С. Массарі подає лише по два.

Значки УДК подані с в Каталозі в 1950 р. на стор. 87-88. У згаданому виданні нема поданого "наріжного четверобльоку з причіпками, як також не згадується пробні друки купюр за 50 гроши, один на білому крейдовому папері без гумування".

тільки з інсталяцій, що находяться у підземних силосах. Вага ракети мала 78 тисяч фунтів разом із опаліненням і мілітарні експерти уважають, що це важливий крок у розвитку рухомих ракет, які на майбутнє плянується вистрілювати із окремих рухомих площацок, як теж із окремо сконструйованих залізничних вагонів. Їх можна буде пересувувати в залежності до потреби з одного місця в друге, забезпечуючи їх таким чином перед ворожим знищеннем. Досі всі т. зв. "тимчасові договори" відносно обмеження офензивної зброї не забороняли побудови такого типу пересувних ракет, бо Москва оспорювала такої форми ракети, хоч ЗСА ще у 1972 році висунули були таку пропозицію.

З Ганою повідомляють, що уряд Північного В'єтнаму відмовився вести будь-які дальші переговори з Південним В'єтнамом так довго, як довго буде при владі президент Нгуен Van Тью. Така заява рівноважна з тим, що всі дотеперішні договорення про остаточний мир на окремій конференції у Паризі з 1972 року перестають автоматично зобов'язувати і діяти. У Вашингтоні уважають цю заяву далеко поважнішою, як самий дотеперішній факт, що від двох років босні збройні зуяди і дії між північною і півднем не припинювалися і кожного тижня гинуло там у пересічі 400-500 людей. Із Вашингтону повідомили, що у випадку свентуального нападу з півночі, Сайгон отримає негайно летучиську і морську бойову допомогу, а це у простих словах означає, що в тому обширі може знову вибухнути війна.

Чи знаєте, що найкраїцу фарбу ф-ми

Canadian Industries Limited

C. I. L.

Trutone White — Cilux Enamel

та всякі залізні і господарські товари

одержите по найнижчих цінах в:

W. H. LAKE HARDWARE CO. LTD.

Власник: Василь Бойко

608 Queen St. W.

Tel.: EM 3-9631

ДО НАС ПИШУТЬ...

Високоповажаний Пане Редакторе!

Моїм листом, поміщенім у "Вісٹях Комбатанта", ч. 1 (1972), я причинився до дискусії на тему положення українського населення в Польщі та про діяльність Українського Культурно-Освітнього Товариства у Варшаві. Відвідавши Польщу вже чотири рази, я завважив, що співжиття поміж польським та українським населенням не с на відповідному рівні, бо давні чвари та урази, які поляки й українці одні одним завдавали, зовсім не заникають. Справа в тому, що володарі Польщі "Людової" підсичують ворожинчу поміж обома групами при помочі публікацій численних книжок з антиукраїнським змістом, фільмів тощо, щоб у той спосіб зогидити українців в очах поляків.

Пишучи про Українське Культурно-Освітнє Товариство, я стверджував, що його діячі в більшості походять зі Сходу і їхнім завданням є тримати українське населення в карбах так, щоб воно більше не хотіло волі, а тимбільше незалежності, та взагалі, щоб українське населення в Польщі не зійшло з дороги, яку йому накреслив "старший брат".

Заторкуючи справу українського населення в Польщі на сторінках "Вістей Комбатанта", я бажав заохотити широкі кола української еміграції до дискусії, яка можливо зуміла б піддати думку, в який спосіб можна було б вплинути на польських комуністів, щоб вони перестали затроювати життя українському населенню. Так промінув цілий рік і щойно в 1-ому числі "Вістей Комбатанта" за 1973 р. зголосився до дискусії п. Іван Лико, який, як це він каже, недавно прибув з Польщі. Він з місця впровадив таке замішання у започаткованій мною дискусії, що важко було мені зорієнтуватися про що вlastиво йому йде. З моїх мркувань над положенням українського населення в Польщі п. Лико повернув до полеміки, про що мені зовсім не йшло, бо так українська як і польська преса полемізус на цю тему вже кілька десять років і все ще безуспішно, а п. Лико хоче зачинити те все напові від початку так, як би ми не знали як польсько-українські справи представляються. Знаємо про те, що "Безпека" докучає українцям у Польщі, що слідігги за діяльністю УКОТ, знаємо також, що та ж сама "Безпека" поводиться подібно і з польським населенням. П. Лико запевняє нас, що він знає кільканадцять діячів з УКОТ, які не походять зі Сходу, але були виселені з прикордонних районів Польщі. Далі він твердить, що це порядні люди, але тому що за ними слідкує "Безпека", вони провадять свою діяльність "національну за формою, а соціалістичну за змістом". В наступному листі він стверджує, що Польща ще не дійшла до комунізму, але вона

знаходиться у стадії соціалізму. Справді, п. Лико старається вибілити діячів з УКОТ і каже нам, що вони працюють "національно". Сумніваюся, однак, чи йому вдається вмовити в наївних емігрантів, що в Польщі є соціалізм, а не комунізм. Ні, пане Лико, в Польщі панує комунізм, може злюдським обличчям, але комунізм, і тому даремно шукати між нами дураків, які повірили б у Ваші твердження, бо, як то у нас казали "Ідти, пане, на село людей дурити", а ми валим запевненням не віримо.

Вному останньому листі, поміщеному у "Вісٹях Комбатанта" ч. 1. 1974, п. Лико аж на десять сторінках написав стільки недоречностей, стільки недоговорень і так усе перемішав, що все те можна описати одним афоризмом: "Ліз на грушку, рвав петрушку і каже добра цибуля". Я не збираюся відповідати п. Ликові на його різні і не суттєві, ба навіть провокаційні, питання, щоб не втягатися в ялову дискусію. Як бачу з його писанини, він має один з моїх листів, писаних до Організації Оборони Лемківщини, і тому я мушу, замість обговорювати методи, якими можна було допомогти українському населенню в Польщі, боронити себе від закидів п. Лика. Те, що п. Лико має в себе листи організації, яка повинна тримати їх для своїх власних потреб, то це пригадус мені поведінку деяких польських біженців з "Людової Польщі". Були в нас такі випадки, що такі "біженці", прибувши на Захід, часом по кілька років користувалися незаслужено довірям польських еміграційних кіл, а потім опинилися вони у Варшаві, звідки, при помочі здобутих документів і листів провадили пропаганду не тільки проти польських організацій, але також і проти поодиноких осіб. Таке трапилося також і в Українському Радіо. Згадую про це тільки як пересторогу, щоб українська еміграція не стрінулася з прикрими несподіванками з боку оборонців соціалістів з УКОТ.

Якщо йдеться про листи, які має п. Лико, то я можу тільки підтвердити, що я писав багато листів до Головної Управи Організації Оборони Лемківщини і редакції "Лемківських Вістей". З лемківським питанням я познайомився в 1967 р., коли в серпневому числі "Лемківських Вістей", тоді ще під редакцією Юліяна Тарновича, з'явилася коротка нотатка якогось Крупського п. н. "До ґрунту гнила сучасна Польща". Під тою нотаткою редактор "Лемківських Вістей" додав свою замітку такого змісту: "Нічогісінько не навчила історія поляків. Вони своїм гнилим шовінізмом біду готують на свої голови, бо напевне прийде час, що будуть утікати поляки за Вислу так, як ганебно втікав Ридз-Смігли з залишками своєї "валсчної" польської армії, гублячи по дорозі свої мацеювкі і заджонджюричені ожелки". І так одним замахом обкідано болотом не тільки Польщу, але і польськогоояка. Пан Крупський, виходить, не розуміє, що слово "Польща" то не тільки польські комуністи, котрих п. Крупський не любить так само як і ми поляки не-комуністи, але "Польща" — то цілий польський народ і земля, на якій він мешкає. Не знаю, чи п. Крупському подобалося б, якщо б хтось із поляків на-

писав у польському часописі "До ґрунту гнила сучасна Україна", заторкуючи якось українську справу. Редактор "Лемківських Вістей" Юліян Тарнович, вель Бескід, виквальявся на сторінках свого часопису, що він воює не тільки з червоною Польщею, але також і з біло-червоною, на що він зрештою дав багато доказів.

Дописка редактора "Лемківських Вістей" вразила до живого кола польських комбатантів і тому треба було якось зареагувати на таку, пробачте за слово, провокацію. Тоді я сам написав до поважніших редакцій польських та українських часописів листа із запитом, якби зареагувала українська еміграція, а зокрема українські ветерани, на дописку в польській газеті такого змісту: "Українців історія нічого не научила. Вони своїм зогнилим шовінізмом приготовляють нещастя на свою голову, бо напевно прийде час, коли вони будуть утікати за Дніпро так, як отаман Петлюра утікав на чолі недобитків "геройської" української армії, гублячи подорозі мазепинки і заджонджюричені тризуби".

Польські часописи помістили мій лист повністю і без коментарів, а з українських тільки "Вільне Слово", що виходить у Торонто, засудило недоречний вибірник "Лемківських Вістей". Можу сміло заявити, що жоден поляк чи польський часопис не помістили б щось такого образливого на адресу української армії чи її головного отамана Симона Петлюру. Чайже, наш вождь Юзеф Пілсудський й український Головний Отаман С. Петлюра є постатями, про яких поляки висловлюються з найбільшою пошаною. Головного Отамана Петлюру ми вважали за вождя і політика на європейську міру, жалко тільки, що він жив і працював серед не-європейців. Власний народ не дав йому підтримки саме тоді, коли він І найбільше потребував. Ніхто з поляків не забуде тих відважніх українських вояків, що маршиували рам'я в рам'я з нами на Київ. І якщо хтось сьогодні посуджує сл. п. Гол. Отамана Петлюру за те, що він погодився, щоб Галичина залишилася в кордонах Польщі, то робить це неслушно. Ми ще добре пам'ємо, як отаман Петлюра кидався на всі боки, щоб рятувати Україну тоді, коли довкруги нього все валилося, отже, маючи на горлі ніж, він робив так, як це слід робити державному мужові! А як було в Україні в той час, то про це пише П. К. Барановський у книжці: "Внутрішня українська політика", виданий у Женеві в 1947 р. Там, між іншим, читаємо: "Вже в листопаді 1919 р., в найбільш критичному для українського народу й держави моменті, коли треба було однодушно, разом спільними силами солідарно виступити проти ворогів, або в найгіршому випадку погодитися з одним, щоби провадити дальнє успішну боротьбу проти другого, в тім, як кажемо, критичному і трагічному положенні "двої України", "два уряди", "две армії" помимо акту соборності не могли погодитися, у висліді чого одні пішли на угоду з одним ворогом, а другі з другим".

Трагедія лемків відбилася голосною луною по цілому світі, де перебували поляки й українці. Польська преса в Канаді та ЗСА гостро запротестувала проти польських комуністів, обвинувачуючи їх у без-

правному виселенню лемків з ініх прадідівських земель на західні землі Польщі. Тут же ж пригадувалося, що лемкам сталася кривда, бо вони не брали ніякої участі в боях УПА на Лемківщині, хіба що під примусом допомагали УПА. Польських комуністів обвинувачено було також за те, що вони виселили лемків на західні землі пляново, щоб іх якнайскорше спольонізувати. Одним словом, використано всі засоби, щоб якнайсильніше ударити польських комуністів. Шкода, що в тому часі не було між нами п. Лика, бо тоді ми краще були б зрозуміли цілу ту правду і, можливо, що ми були б підійшли до лемківського питання дещо інакше.

Пан Ліко, стаючи в обороні УПА, стверджує у своєму листі, що то неправда, що УПА наїхала на пограниччя Польщі, бо "УПА не шукала власної форми незалежності в Варшаві, не доконала "наїзду" на польське пограниччя, не прямувала до зміни суспільного ладу, чи політичного устрою Польщі, але була сформована в перешакаючій масі з місцевого населення (очевидно при помочі ОУН, якої члени рекрутувалися з західних, а також і східних, земель Сопотської України і з місцевого населення — І. Л.), для ведення боротьби проти насильства і терору, стосованого польським комуністичним урядом за посередництвом військових з'єднань, уряду безпеки і злісії, при активній помочі різного роду цивільних банд шовіністично наставлених до українців".

Сподіваюсь, що українські історики скористають з коректні п. Ліко і пороблять відповідні спостереження в історії УПА і взагалі в історії України. На протязі кілька десятків років ми були свято переконані, що лемки не брали активної участі в боях УПА з армією Людової Польщі, хіба що під примусом, і тому ми вважали, що їх виселення було безправним і варварським актом польських комуністів. Орган польських соціялістів на чужині "Роботнік" так писав про лемків: "Дурне варварське виселення лемків зі східніх Бескидів залишила на мапі компромітуючу пляму трагічного вислову. Розправа з лемками, серед яких знаходили притулок відділи УПА, часто під примусом, переведена совєтськими методами, стосованими супроти кримських татарів чи кавказьких племен, притемнила своєю жорстокістю і розмірами пацифікації Складковського у Східній Галичині". Постава поляків ясна і недвозначна, на що однак не міг здобутися п. Ліко.

Моя власна стаття на тему лемківської трагедії, надрукована у польському тижневику "Звійонзковець", 10 січня 1968 р. п. н.: "Трагедія лемків" мала таке закінчення: "З лемками історія зовсім інша, ніж з татарами. Лемків нема з чого регабілітувати, бо якщо вони навіть і співпрацювали з УПА, то мусіли, бо не мали іншого виходу. Навіть книжка Яна Гергарда "Луни в Есцадах" не обвинувачує лемків за діла УПА, отже, чому тоді не дозволити лемкам повернутися на іні батьківські землі і загосподарити їх заново? Хто знає, чи за кілька років Лемківщина не стала б туристичною аtrakцією для чисельних польських та українських прогулянок з ЗСА та Канади?"

Про лемківську трагедію я написав масу статей в польській та українській пресі. В статті "На польсько-українські теми" ("Вільне Слово", з дня 15 листопада 1969) я так писав: "Уважаю, що виселення лемків з їх улюблених гір було варварством і безправністю. Коли однаке вже так сталося, що Лемківщина залишилася в границях Польщі, то не належало виселювати її мешканців". А тим часом лемківська преса на еміграції виливала помії на владу "Людової Польщі", обкідала її болотом, відмовляла їй пошані й довір'я, вимагаючи дозволу на поворот лемків в їхні родинні сторони, підкреслюючи, що лемкам зроблено кривду, бо вони не брали участі у боротьбі УПА на пограниччю. Взагалі, лемківські діячі в Канаді і ЗСА поводилися так, як той клієнт, що, ба-жаючи дістати позичку в банку і стрінувші директора, вимірив йому декілька гарячих полічників, а після того просить позичити йому гроші.

Не залежно від статей в польській та українській пресі, я започаткував практичний підхід до лемківського питання. Я не цікавився тим, чи лемки брали участь у діях УПА, а якщо так, то чи добровільно, як це твердить п. Лико, чи під примусом, бо я уважав і про те писав, що від виселення лемків проминуло вже багато років і, якщо воно було вимогою військової стратегії того часу, то сьогодні вже найвищий час, щоб дозволити лемкам повернутися в рідні сторони. У зв'язку з тим, я написав до редактора паризької "Культури", п. Юрія Гедройца, листа із запитом, чи він не хотів би помістити на сторінках "Культури" статтю на тему лемківської трагедії. На автора я запропонував відомого приятеля українців п. Юзефа Лободовського, але з того нічого не вийшло, бо п. Лободовський був тоді хворий. Тоді я, щоб не тратити часу, запропонував на автора д-ра Івана Гвозду, голову Організації Оборони Лемківщини, додаючи, що він є професором політичних наук в Коледжі в Абури, Н. Й., пише добре статті в своєму часописі "Лемківські Вісти" і є тим українцем, з яким поляки зуміють договоритися. (Мушу вдаритися в груди, бо я помилувся).

Не залежно від моїх старань в редактора Гедройца, я звернувся до дирекції польських радіомовлень "Вільна Европа" з запитом, чи радіовисильня не була б згідна передати актуальну авдицію до Польщі на тему лемківської трагедії. У відповідь на ці заходи я одержав згоду і від редактора "Культури" і директора польських радіомовлень "Вільна Европа". Здавалося, що найбільші труднощі були за мною і, маючи згоду обох цих людей на руках, я післав оригінальний лист до д-ра Гвозди з проханням, щоб він написав статтю про лемківську трагедію і вислав її прямо до редактора "Культури" п. Гедройца, при чому я подав йому адресу останнього. Одночасно я поінформував д-ра Гвозду про можливості передання окремої авдиції на ту тему до Польщі на програмі польського радіомовлення "Вільної Европи". Але ось промінило уже три роки, а д-р Гвозда не відгукнувся ані словом ані до "Культури", ані до мене. Я уважав, що його стаття в "Культурі" послужила б для окремої авдиції, призначеної для Польщі, завдяки чому поляки в краю, а навіть

і володарі "Людової" Польщі, довідаються про лемківське питання, а польські комуністи, побачивши, що справа лемків набирає щораз то більше розголосу в світі, будуть змушені зареагувати так, або інакше. Та, що більше, не залежно від радіопередачі до Польщі, зміст авдіції був би поміщений також і в місячнику "На Антенс", що дало би нагоду та-ж полякам у вільному світі зазнайомитися з лемківською справою. На жаль, усі мої заходи не увінчалися успіхом, а п. Ліко страшить мене листами до Організації Оборони Лемківщини. Добре, що п. Ліко розгрішив польських комуністів від закиду несправедливого виселення лемків стверджуючи, що комуністи мали для того підстави, бо то лемки творили УПА, а не хто інший. За такі "докази" в Людовій Польщі влада не раз дас павіль медалі.

Пан Ліко запитує мене, на кого я особисто складаю вину за морди цивільного населення білоруського на Білосточчині, а я запитаю його, на кого він складе вину за вимордування десяток тисяч населення Галичини і то передовсім українського. В моєму селі --- Поточиськах, Городенського повіту, дnia 10 жовтня 1944 р. замордовано 52 т. зв. "латинників", які, до речі, не були поляками. Цього морду не доконали ані німці ані москалі, а таки свої. Про те українська і польська преса валкувала уже тисячі разів і тому не варто зачинати все те наново. Жахливі речі діялися в тих трагічних роках, яких у Галичині, Волині й на Холмщині доконували не тільки поляки на українцях, а українці на поляках, але також не мало було й таких, що їх доконували самі українці на своїх людях під різним претекстом, --- усе це безправно. Не зачинаймо цієї безхосеної дискусії наново, бо вона нам боком вилазить і ми хотіли б забути про те раз на завжди. Кінчаючи моого листа, стверджую, що заклик п. Ліка до згоди поміж поляками й українцями ніколи не здійсниться, якщо українську сторону будуть репрезентувати такі "дипломати", як він.

З належною пошаною

Владислав Баськович

Вельмишановний Пане Редакторе!

У числі 5-6 "Вістей Комбатанта" за рік 1973 надрукований лист-звернення до Головної Управи Братства 1. Української Дивізії в справі моїї статті в "Українському Самостійнику" під заголовком "З приводу книги про українську дивізію "Галичина".

На підставі розмов з друзями-дивізійниками, п. Михайло Добрянський з Лондону закидас мені однобічність і тенденційність у доборі фактів у згаданій статті. Він запитує, чи не було в Дивізії таких з'єднань, де вояки рятували своїх поранених товаришів, а відтак, торкаючись "Строго довірочного наказу" німців на Словінії розстрілити українських

вояків "для прикладу", наїво бідькастися: "Це таки важка й серйозна справа, що її не можна залишити невиясненою. Бо вона б'є українців більш, ніж німців у дивізії".

Ствердживши, що дивізійники дуже добре билися і що Дивізія була позитивом, автор листа-звернення до Головної Управи Братства вимагав: "До конче спростувати цю (мою — В. В.) статтю, зглядно доповнити її позитивними елементами, бо "це потрібне передусім з уваги на справедливість супроти українського вояка", як теж "потрібне й з уваги на чужинецьких експертів, які вивчають українські проблеми".

Дух листа-звернення з Лондону можна б скопити в одному нетерпимому півреченні: "Доконче спростувати цю статтю, зглядно доповнити позитивами, бо..."

А тимчасом в моїй статті не було однобічності і ані найменшої тенденційності. Я ніде в принципі не намагався принизити відому бойову вартість українського вояка за слушну справу. В негативному, але справедливому, світлі я висловився на адресу одиниць і деяких невдахами проваджених частин Дивізії. Вони мали злий вплив на своє оточення. Вони теж у великий мір ілюстрували незавидні відносини в другій Дивізії, особливо, коротко перед кінцем війни. Не з нашої вини незавидні відносини, бож відомо, що Дивізія брала накази виключно від німецького командування, а її український командний склад був німцями штучно втримуваний на висоті командира сотні. В обох Дивізіях мені були відомі лише три курінні командири-українці, а про полкових командирів не могло бути й мови. Важкі сотні, курінні і вищі штаби, магазини зі збросю і всі дивізійні департаменти розвідки й безпеки були під особливою "опікою" німців. Для прикладу, у скрутнім становищі капралеві по-ліції Мітценгерові дали провадити сотнею, хоч були під рукою молоді українські старшини по школі. Був теж під рукою талановитий, досвідчений і загально люблений чоловік Роман Дражньовський. Мітцингер, без середньої освіти і без старшинської школи, піднесли у старшини. Дражньовський, з середньою освітою і з доброю підстаршинською школою, такого відзначення не діждався. В такій ситуації годі було творити й виростати власні кадри, а особливо годі було знайти мир з самим собою у сумнівах, що нам вимірили права вояків другої класи.

За словами Вольф-Дітріха Гайке, лише частина німців у Дивізії була нависоті завдань. Додамо з практики, що подавляюча більшість з них себе взасмно протегувала, наживалася і в метушливому ні-фронті ні-запіллі дожидала кінця війни. Відомий німецький наказ розбройти Дивізію, а ще передтим розстрілювати "для прикладу" не мали нічого спільногого з дисципліною. Це був звичайний терор, частинно диктований розвалом німецьких фронтів, а частинно оправданою непевністю за лояльність українців. В моїй статті я згадував про дротом зв'язаного на розстріл провдженого українського вояка. Згадаю теж на Словінії за дрібну крадіжку розстріляного вояка пор. В. Козака сотні. Подібних

розстрілів було багато більше. Іх треба записати на кonto мною згаданого німецького тасмного наказу. Хіба тільки п. М. Добрянський знає, чому ці розстріли мали б бити українців більш, ніж німців?

Далі, у статті я належно вирізнив прикладні частини Дивізії, якими й нині не повстидалась би жодна армія. Ці частини я взяв за приклад українського військового потенціалу, і стверджу, що хоч добігала кінця не наша програма війни, очолені якісними старшинами сотні билися добре. Я відкинув каламутні сугестії Вольф-Дітріха Гайке, мовляв, слов'янської вдачі український вояк не терпить строгої дисципліни. Строгої дисципліни не терплять усі вдачі, включно з німецькою. А хіба без дисципліни можлива армія? А врешті, якже нам потрактувати факт, що з конфронтації останньої світової війни переможникою вийшла таки "слов'янська вдача"?

Згадуючи якісних старшин Дивізії, я згадав Романа Бойцуня, В. Козака і Козачевича-Яворського. В невеликій статті годі було згадати всіх. За замок Гляйхенберг поляглого дес. Стасенка і в цьому ж замку окружених Гаврилова, Костіва, Голинського ("Кубу") та небіжчика В. Наконечного. В статті годі було знайти місце для обширенішої згадки про під Будапештом пораненого і у снігу домерзлого Грохольського. Не згадано теж Подолинського, Пітляра, Кокодинського і незабутнього аристократа з Київщини сот. Залевського. Жодна стаття не в силі ім віддати належне.

Ще раз хочу підкреслити думку, що Дивізія могла була куди краще битися. Під час службової поїздки на словацькому фронті я зустрів в одному містечку знайомого німецького підстаршину, керівника курінної канцелярії. Був радий прийняти запросини на інчліг. При котрійсь уже чарці після вечеरі німець спитав, чи знаю пор. Богдана Підгайного. Не ждавши відповіді, він вийняв з шуфляди полковий рапорт "Ворібер шпріхт ді труппе" і поклав перед мною. У рапорті була мова про настрої українського вояцтва Дивізії "Галичина". Автор рапорту пор. Б. Підгайний.

Після стільки років годі докладно пам'ятати текст обширного рапорту. А все таки запам'ятав кілька речень, які в той час не покидали ума української людини. Ось вони: "Українські вояки все ще обурюються фактом, що Німеччина завела надії українського народу, не додержавши обіцянок про самовизначення. В добрій вірі мільйони українців Червоної армії пішли добровільно в німецький полон, щоб відтак загинути голодовою смертю. Вояки розповідають, що відступаючі із Східнього фронту німці спалили й сплюндрували цілі області України. Кілька разів слухав скарг, що рідних вояків Дивізії німці публічно вішали на ринку Стрия і то в час, коли Дивізія уже перебувала на вишколі..."

Українська Дивізія "Галичина" — це вже історія. Відомо, що історій не пишуть на мітах і аhi на припорученнях "спростувати, зглядно

доповнити..." Ні, пишуть, але не вільні люди. Різнимося з п. М. Добрянським з Лондону тим, що я про Дивізію пишу з власного досвіду, а він її "боронить" на підставі свяtkovих оповідань друзів. Оба ми розходимося теж у виборі, на що покласти акцент. В моїй статті я поклав акцент на психологічному кліматі, у якому повинен був гартуватися характер українського вояка Дивізії. П. М. Добрянський, зате, зажурений фото-зняткою негативних виїмок у Дивізії, які можуть не подобатись чужинецьким експертам. Хіба ж ті експерти не розбираються в тому, що лише від вояка під власною командою і на службі власного уряду треба сподіватися найбільшої жертвенності? І на кінець, чи тільки Дивізія під час останньої світової війни репрезентувала усе, що найкраще в нашому народі?

Здоровлю Вас, Редакторе, вояцьким привітом

В. Вапкович

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА В ТОРОНТІ

при вул. 297 Коледж — Тел.: 922-1402
та філія

2397 Bloor St. W.

Тел.: 762-6961

Години урядування:

Понеділок і середа — 9:30 рано до 6:00 вечора, вівторок,
четвер і п'ятниця — 9:30 рано до 9:00 вечора. Субота — 9:30
рано до 12:30 дня.

Кредитовий Комітет працює тільки при вул. Коледж у
вівторки і п'ятниці від год. 7:30 до 9:00 вечора.

JOHNNY'S FINISHING SHOP

888 Dupont Street

Toronto 4, Ont.

Tel.: 585-6326

Відновляємо та реставруємо знищенні меблі й антики,
хоча б вони були з княжої, козацької чи рімінської доби.

ІВАН ДУДИСЬ

З ЖИТТЯ КОМБАТАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

30-ЛІТТЯ СТВОРЕННЯ ДІВІЗІЇ і 30-ЛІТТЯ БОЮ ПІД БРОДАМИ В ЕДМОНТОНІ

30-ліття створення Дівізії відмічено двома радісвими програмами. Доповідачами були інж. В. Горбай і Р. Осташевський. Поміщено дві статті в тижневику "Українські Вісти" на ці теми, уряджено бенкет-забаву й зложено вінок під пам'ятником невідомого вояка. Святочний бенкет мав відбутися на початку жовтня, з непередбачених причин перенесено його на листопад і запрошені гості від Крайової Управи, які дуже рідко бувають у нашій Станиці, не могли взяти участі з огляду на те, що в той самий час відбувався в Торонто Конгрес СКВУ.

й посторонні глядачі илескали й чути було голоси "Датс ди спірит" (Осъ тобі хлопці-молодці). Похід очолив голова Станиці Я. Цвікілевич, за ним ішов "маскот" Станиці 12-літній юнак Роман Кучер, син члена станиці М. Кучера, за ними 3-ма лавами 39 членів станиці. Хорунжі Я. Бабій і М. Зубрицький з українським національним і дівізійним прапорами марширували в колоні пропорів на чолі походу.

Похід і зложение вінка під пам'ятником Невідомого Вояка з нагоди 30-річчя створення Дівізії (11. 11. 1973 р.)

Панахида над Голубеним озером в 30-річчя боїв під Бродами
(4. 8. 1974 р.)

Похід кол. Вояків 1-ої Української Дівізії УНА й зложение вінка під Пам'ятником Невідомого Вояка відбувся слідуючого дня по святочнім бенкеті. Молоді кадети

по короткім слові посадника міста Едмонтону А. Дентові, однохвилинній мовчанці й гарматньому салюті відбулося зложение вінків за порядком і командою майстра церемонії полк. МакДональда. Від Едмонтонської станиці вінок склали Я. Цвікілевич і адв. П. Саварин. По зложенню вінків була

дефіляда, яку відбирає губернатор провінції Грент Мекюван з почотом військових та цивільних представників влади, в оточенні представників дипломатичного корпусу чужоземних країн, які мають свої представництва в столиці Алберти, Едмонтоні.

Річницю 30-річчя боїв під Бродами відсвятковано в неділю, 4 серпня 1974 р. в сумівському літньому таборі на оселі отців Василіян над Голубиним озером. Панахиду за поляглих товаришів зброй відправив, біля символічної могили з березовим хрестом і написом "Поляглим під Бродами — Юнацтво СУМ", о. О. Купранець в асистенції о. В. Гріннишина і діякона Ф. Ковалського. Короткі доповіді виголосили о. О. Купранець і голова станиці Я. Цвіклевич, оба учасники боїв під Бродами

(о. О. Купранець був там ранений). Вони в своїх доповідях змалювали картини з перед 30 років, що мали місце на брідських полях. По доповідях паде команда: "Струнко! На могилу глянь!" і знову два учасники Брідської кампанії, Ю. Шотило й І. Мартин, підходять до могили й складають вінок з червоних маків. До святкувань прилучилося Юнацтво СУМ-у Західної Канади, відспівали дві пісні: "Ми йдемо в бій" і "Зірвалася хуртовина". Юнаки Т. Ногас і І. Подільський віддеклямували вірш Б. Бори "Героям Бродів".

Ця скромна, але взірцево передана програма, як також короткі, але змістом глибокі, життєві доповіді залишили поучаюче враження в пам'яті юнацтва, іхніх родичів і гостей.

М. С. Кучер

8-ИЙ ЗІЗД ЧЛЕНІВ СОЮЗУ БУВШИХ УКРАЇНСЬКИХ ВОЯКІВ В КАНАДІ

В дніх 7 і 8 грудня 1974 р. відбувся в приміщеннях Української Православної Громади св. Володимира в Торонті 8-ий Зізд членів СБУВ. В суботу, 7 грудня відбулася ділова частина, яку відкрив вступним словом Командант Ген. Управи пітолк. З. Шкурупій, запросивши до Почесної президії генерала Інженера В. Філоновича, начальника Військового ресорту УНРади, та полковника І. Липовецького, почесного Голову СБУВ, а до ділової: майора В. Роснка на голову, а сотника М. Деркача і бунчужного І. Шлапака — на сек-

ретарів. Майор В. Роснко зложив рапорт ген. В. Філиповичу та попросив вшанувати пам'ять комерлих і всіх, що життя своє віддали в обороні Рідного Краю. Схваливши порядок нарад, Зізд вислухав низку привітів, в тому від президента УНРади Е. дост. Миколи Лівицького, від ветеранських організацій та окремих побратимів. По привітах перейшли до головних точок програми. а) Звітів з діяльності Управи, б) звітів комендантів станиць, в) дискусій над звітами та г) вибору коменданта і членів нової управи.

Коменданту Ген. Управи пполк. З. Шкурупій дав вичерпний звіт з діяльності Управи, скарбник хор. І. Радкевич — фінансовий звіт. І. Радкевич, майор В. Росенко та пор. В. Янчевський зложили звіти з діяльності поодиноких станиць. По звітах відбулась дискусія, а потім пполк. П. Федоренко зложив звіт Контрольної Комісії з внеском про уділення абсолюторії. З'їзд приняв звіти, уділив абсолюторію уступаючій управі з висловом подяки за пророблену працю.

По предложеню Номінаційної Комісії обрано нову Генеральну Управу в такому складі: Комендант — сотн. Б. Оранський, 1-ий заступник — сотн. М. Деркач, 2-ий заст. — майор Д. Сачківський, секретар — бунч. І. Шлапак, скарбник — хор. І. Радкевич. Члени управи майор В. Росенко, пор. Дм. Станченко та ройовий І. Довгаль. До Контрольної Комісії обрано: п-ню М. Волосевич, пор. Ст. Ковалського і побр. П. Логина. До Суду Чести обрано: д-ра К. Бризгуна, сотн. Б. Стрилковського та пор. В. Янчевського. Рівнож нада-

ло почесне головство СБУВ пполк. З. Шкурупійові. До новообрanoї Генеральної Управи обрано в більшості членів з молодшої генерації, а тому зберігання традицій та тягlosti існування нашого Союзу є запевнені.

В неділю, 8 грудня 1974 відбувся вояцький обід при участі членів СБУВ, іх родин та запрошеных гостей, який пройшов в теплій товариській атмосфері. По закінченні обіду ген. інж. В. Філонович виголосив доповідь "Перший Зимовий Похід Армії УНР", який має велике історичне значення в нашій Визвольній Боротьбі, тому присутні з великим зацікавленням її вислухали. Як самий З'їзд, так і сполучена з ним доповідь сприяли дальшому kontakti й поглибленню ділової співпраці між станицями Союзу. На закінчення сотн. В. Оранський, як новообраний комендант Ген. Управи, подякував всім за присутність і по відспіванні українського славня, закінчено 8-ий З'їзд членів Союзу.

Генеральна Управа СБУВ
в Канаді

Станиця Монреал РІЧНИЦЯ БРОДІВ

27 жовтня 1974 р. Станиця Братства 1-ої УД УНА в Монреалі відзначила 30 річницю бою під Бродами. У церкві св. Покрови на Роземонт відправлено Панахиду за поляглих під Бродами при участі кол. дивізійників з прaporom. Панахиду відслужив православний священик о. Кутос.

По полудні відбулася академія в

Українському Домі, яку відкрив голова станиці Ю. Захарчук. Згодом хор "Боян" при Осередку СУМ, під керівництвом Р. Куліша, відстівав "Отче наш" та "Вже дісті літ", муз. Кошиця, а головну доповідь виголосив кол. дивізійник Л. Сливинський, який подав обставини, в яких творилася Дивізія і УПА.

Варитон В. Мота відспівав в супроводі бандури "Рам'я в рам'я",

муз. Годія, та дивізійну пісню "Розпращався стрілець". Наталка Смolenець декламувала "Героям Бродів", а сопрано Люба Ковальчук відспівала "Україно і мамо", а на

слова В. Симоненка рецитував Є. Костюк. Свято закінчено спільним виступом хору "Бояна" і оркестри "Трембіти".

М. Т.

У РОКОВИНИ БОЮ ПІД БРОДАМИ

У "Поступі" з дня 25 серпня м. р. є гарна стаття: "Під Бродами зацвіли червоні маки", присвячена 30-літтю бою під Бродами Української Дивізії з більшевиками.

Цей ювілей героїчного бою нашої Дивізії відзначили й ми в Тандер Бей в Канаді. І так — в неділю, 28 липня в церкві Преображення ГНІХ о. крилошанин Ю. Габрусевич, колишній дивізійник і тепер капелян Головної Управи Братства колишніх Дивізійників, відслужив торжественну Панахиду, а відтак в часі Служби Божої на таборі СУМ-у висолосив патріотичну проповідь, нав'язуючи до бою під Бродами.

Передруковуємо частину статті з "Поступу".

"Минуло тридцять років від часу, як під Бродами вояки 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії написали нову сторінку української історії. Написали її своєю кров'ю. Ця сторінка — трагічний момент частини наших довгих змагань з північним відвічним ворогом — Москвою.

Броди — закінчилися трагедією, але вони виявили невмирущість українського боєвого духа, наш

гін до волі, нашу завзятість. Трагедія Бродів не заломала нашої постанови здобути вільну Українську Державу. Броди забрали близько сім тисяч жертв — українського молодого цвіту, що зросив своєю кров'ю рідні українські поля. І буйно над Бродами зацвіли червоні маки. Червоні маки є символ традиції нашої збройної боротьби. Цю традицію злагатили Броди...

Ворог кинув на брідський відтинок такі великі сили, ще й підтримувані рясні летунством, яке цілковито панувало в повітрі, що організований опір тривав тільки до 20-21 липня... Треба було прориватися. А прорив конигував великих жертв. В полон попало близько 2,000, частина прорвалась і дала була початком т. з. "Другої Дивізії", а "частина поповнила ряди Української Повстанської Армії".

Маркіян Фесович

Читайте і передплачуєте
наш журнал
«Вісти Комбатанта»

Х-ТА РІЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ ТОВАРИСТВА КОЛ. ВОЯКІВ УПА

Десята з черги спільна Конференція колишніх вояків УПА в Америці і Канаді відбулася в суботу, 28 жовтня 1974 року в Українському Народному Домі в Іонкерсі, Н. Й.

В Конференції взяли участь члени Головних Управ Товариств кол. вояків УПА в ЗСА і в Канаді та делегати відділів: Чикаго, Клівланд, Іонкерс, Бафало, Ньюарк-Ірвінгтон, Дітройт, Філадельфія, Нью Йорк. Нарадами проводила Президія в складі: М. Ковальчин (голова Т-ва к. в. УПА в ЗСА) як голова Конференції, М. Климко (ЗСА) і В. Макар (Канада) як секретарі і п-і М. Кульчицька — член президії. Конференція була присвячена видатним роковинам біжучого року: 15-річчю з дня геройської смерти сл. п. Степана Бандери, 30-річчю УГВР, 60-річчю вимаршу в бій перших відділів УСС та 30-річчю бою під Бродами. Вшановано пам'ять померлих в останньому часі Друзів-упівців: Марії ГІРНОЇ, кол. зв'язкової УПА († 5. 2. 1973 в Торонто), Івана ПОПОВИЧА-Розбішаки († 17. 3. 1973 в Вінніпегу), Василя ЛАГОДЮКА — Івана Хміля, воїна УПА і поета з Полісся († 27. 1. 1974 в Чикаго) Зіновія БОРИСА-Жана, старшини УПА († 24. 8. 1974 в Австралії).

По відчитанні основного витягу з протоколу 9-ої Конференції УПА з 11. XI. 1972 р. в Рочестері, Н. Й., присутні вислухали звідомлень і інформацій членів Головних Управ Товариств к. в. УПА в ЗСА і Канаді, як рівноож звітів про стан і працю поодиноких відділів, заслухали короткого з'ясування про теперішнє положення в світі, в Україні та серед української спільноти на еміграції (Слово д. Ст. Голяша), обговорили найбільш актуальні справи — внутрішньо-організаційні, фінансово-господарські, — з особливим узглядненням справ допомогових (Суспільної опіки), видавничі, зовнішніх зв'язків і співпраці з іншими організаціями, та внесли у всіх справах зобов'язучі постанови.

Зокрема Конференція розглянула і різко осудила інспіровані воюючим центром у Москві напасті проти УПА і її чоловіх представників, як у випадку з д. Левом Футалю-Лагідним.

Винесено постанову в справі святкового загально-громадського відзначення 25-річчя з дня геройської смерти на полі бою Головного Командира УПА сл. п. ген. Романа ШУХЕВИЧА-ЧУПРИНКИ, що припадає 5 березня 1975 року.

Уповноважено Головну Управу Товариства завершити умову в справі закупу окремої військово-упівської ділянки на цвинтарі у Баванди-Бруку. Зобов'язано членів Товариства к. в. УПА включитися щедрими датками в акцію збірки мільйонового Фонду Оборони України згл. в ЗСА — Фундації Волі.

З ДІЯЛЬНОСТИ СТАНИЦЬ НЬЮ-ЙОРКУ І НЬЮАРКУ

Дня 27 жовтня 1974 р. відбулася спільним зусиллям станиць Нью Йорку та Ньюарку Академія на пошану Поляглих під Бродами, в залі ньюаркської школи "Вейлсбург Гай".

Програму розпочала Капеля Бандуристів при станції в Ньюарку (Осип Головацький, диригент; Володимир Юркевич, мист. керівник), що виконала "а капеля" Дивізійний марш. Святочного відкриття довершив коротким, відповідним до хвили словом голова ГУ Братства, д-р Роман Дражньовський. Двічі ще виступала Капеля і відспівала при бандурах вояцькі й народні пісні.

Велика (8 x 5 стіп) карта боїв під Бродами, виконана дбайливо Володимиром Мазярем, вдало ілюструвала 30-хвилину доповідь Всеволода Б. Будного. З увагою слухали присутні розповідь про переживання вояків Дивізії в час випадку, напередодні виїзду на фронт і в боях ув околицях Бродів у липні 1944 року. Вся доповідь була побудована на тезі, що в пошані до Поляглих не слід перенагошувати їх смерть, тільки треба згадувати їхні свідомі наміри, потягнення, вчинки та зусилля.

Другу частину Академії виповнив тричастинний літературно-мистецький монтаж укладу й під керуванням Ореста Слупчинського. Рецитації поезій, присвячених Брідській баталії, по-мистецьки виконали артисти: Оля Кириченко-Шуман і Юрій Денисенко, а також

талановита 13-річна Мотря Слупчинська. Рецитації проходили на музичному тлі з уривків сучасних творів українських і чужих композиторів. Одночасно чергувались на екрані то реалістичні, то модерністичні картини, що символізували, або ілюстрували виголошуване мистецьке слово. Оригінальний задум, високоякісне відтворення поезій і технічна справність викликали загальне призначення публіки (хоч — з уваги на характер Академії — організатори її просили не оплескувати виконавців).

Значною мірою причинились до успіху імпрези п-во Адріян і Любія Кероді та Мирослав Мац (мистецьке оформлення сцени та світляні ефекти) і Нестор Голинський (поміч при озвученні та просніці прозірок).

Академію закінчено Українським Національним Гімном, що його відспівали всі присутні, що зібрались у силі близько 300 осіб, у цьому біля 50 осіб із Нью Йорку. Успіх імпрези викликав думку, що її було б доцільно повторити в Нью Йорку.

Д. Н.

ВИСТАВКА КАРТИН МИСТЦЯ МИРОНА ЛЕВІЦЬКОГО В НЬЮ ЙОРКУ

20 жовтня м. р. відкрито в галереї Об'єднання Мистців Українців в Америці виставку картин мистця Мирона Левицького, дивізійника з Торонто.

Управа Станції кол. Вояків 1-ої УД УНА в Нью Йорку зорганізу-

вала зустріч з мистцем в п'ятницю, 25 жовтня м. р. в домівці ОМУА, на яку прийшло понад 60 осіб. Зустріч відкрив і привітав гостя з Канади голова Станиці в Нью Йорку побр. Роман Данилюк. Рівноож вітали мистця побр. Любомир Калинич та "адоптований дівізійник" Іван Керницький (Ікер). Офіційну частину закінчив мистець Мирон Левицький подя-

кою за цю гарну зустріч та розказав два епізоди зі своєго вояцького життя, які присутні з зацікавленням слухали. Відтак всі перейшли до другої кімнати на перекуску, яку приготували дружини дівізійників. Відспіванням Многая Літа дорогому побр. Миронові закінчено цю присмну стрічку.

Р. Кобриш

Управа станиці Братства в Едмонтоні на 1974 р. в першому ряді зліва на право: М. Свистун — орг. реф., о. д-р Е. Каміньський — гол. Тов. Суду, С. Максимюк — заст. гол., ген. хор. о. д-р Митраг В. Лаба — почесний голова, Я. Цвікілевич — голова, М. Кучер — секретар, М. Олексійчук — фін. реф.; другий ряд: Р. Чучман — кольпортер, С. Босчко — член, д-р Я. Онуферко — конт. ком., адв. П. Саварин — конт. ком., Я. Бабій — орг., Р. Дрипич — тов. суд, Д. Радьо — член, М. Зубрицький — кольпортер, В. Багишок — конт. ком.; неприсутні: Л. Щимбалістий — тов. суд, Ю. Шотило — орг. і І. Вавришчук — член.

З ОБІЖНИКА БРАТСТВА К. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА СТАНИЦІ ТОРОНТО

ОФІЦЕРСЬКА КУЗНЯ

Нас запитували, як мається справа в таборі дивізійників із підвищуванням військових ступенів, головно старшинських. Повідомляємо, що щось подібного в нашому Братстві не практикується. Всі дивізійні селепки — від найнижчого рядовика до найвищого старшини, залишилися такими самими селепками, якими вони були, коли змінили мундур на цивільні дрантя. Крапка!

Зainteresовані в офіцерських рангах, радимо зголоситися в ряди "Українського Вільного Козацтва", де завели справжню офіцерську кузню. Там не потрібно бути знавцем військового ремесла — ба, навіть й у війську не треба було служити, а так, прямо із гуцульських постолів гоп в офіцерські чоботи. Зараз наділяють, покищо, тільки рангами — коня, шаблю (і тютюн та люльку) кожний "офіцер" отримає, як приде відповідна хвилина.

Цікавим є, що відколи до "козацтва" почали набирати і жінок та надавати їм ступені підхорунжих, серед мужви найбільше кандидатів на рангу хорунжого.

В ШПИТАЛІ

Голова Крайової Управи Братства, сот. Богдан Підгайний перебував в шпиталі "Торонто Дженерал", де він змушеній був піддатись тяжкій операції. Операція була успішною і сот. Підгайний помаленьку приходить до здоров'я. Бажаємо якнайскорішого видужання та повороту домів. Масно надію, що вкороті побачимось на "Говерлі", де стрілецька братія направду відчула відсутність "тяжкої каноні" не тільки на стрільниці, але й під час перекуски за веселим і гамірним столом товариської гутірки.

Рівною зі щирого серця бажаємо кріпкого здоров'я і швидкого повороту в коло своїх рідних довголітньому оглові нашої Станіці, сот. Степанові Гулякові, який під цю пору перебував у виздоровчому шпиталі "Гілкрест", де переходить обов'язкову щоденну муштру терапічного характеру (щось в роді дивізійного "гін лсген, авф, марш — марш!").

СВЯТО ДЕРЖАВНОСТИ

26 січня ц. р. українська громада Торонто відзначила Свято Державності і Соборності України, яке довершено 22 січня 1919 р. в Золотоверхому Кисві. Успіх величавої імпрези, яка відбулася в "Мессей Гол" завдячусмо місцевому Відділові КУК, очолюваного д-ром Петром Глібовичем, який це свято підготовив. Програма почалася точно в заповіджений час (що в нас рідко коли бував) і змістово відповідала духові відзначуваної історичної події.

Серед пралороносців ветеранських, молодіжних й інших організацій, був і друг Евген Логаза з нашим організаційним пралором.

Великий вибір меблів для вивінування спальень, прийомних кімнат, ідалень, дитячих, молодечих і бібліотечних кімнат, для розвагових приміщень та для кухонь знайдете у крамниці

**KLEIN COMPANY –
FURNITURE STORE
720 North 2nd Street –**

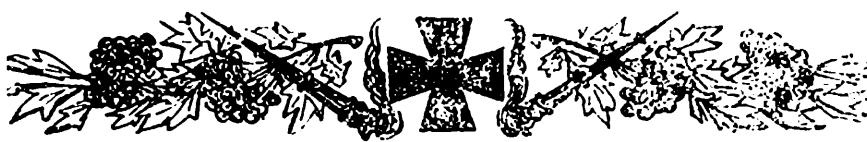
Запотребування на зорово-слухове устаткування, як телевізорів різних марок, радіо, скріплювачі, голосники, та виробів для кухонного вивінування знайдете в крамниці:

**KLEIN COMPANY –
APPLIANCE STORE
734-35 North 2nd Street
Philadelphia, Pa. 19123
Tel. (215) WA 5-7362**

Власники Юлія і Михайло Петришини щиро запрошують відвідати їх обидві крамниці та запевняють, що разом із своїм фаховим персоналом задовільно вас обслугжать.

**НАША НАПРЯМНА —
ВДОВОЛЕННЯ ВІДБОРЦІВ!**

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ ...

† ОМЕЛЯН МАЦИНА

Колишній підстаршина І УД УНА.
(* 22. 2. 1922 — † 18. 8. 1974)

Навчався в Торговельній Школі в Ярославі і в Раві Руській. В 1943 р. вступив до Дивізії "Галичина". В 1945 р. був ранений, відбув полон.

В 1949 р. переїхав до ЗСА, а від 1956 поселився з дружиною в Клівленді, де включився в життя українських товариств. Був членом Братства кол. вояків І УД УНА, станиця Клівленд, та й довголітним членом Управи.

Станиця Братства взяла зорганізовану участь в Парадах з прaporом і почесною стійкою та відпровадила свого побратима на вічний спочинок на український кат. цвинтар св. ал. Петра і Павла 27. X. 1974. Прощали Покійного Ст. Кікта (від Об. Ярославщини), проф. Яків Кльований (від Спорт. Т-ва), Омелян Макогін (Об. Прих. Визв. Бор. України), а від Станиці сотн. Остал Чучкевич та Андрій Вільшанський.

Замість квітів на могилу зібрали \$335.00 (в тім 30.00 на закуп книжок майора Гайке "Боїни хотіли волі" — призначених до публічних бібліотек).

Покійний осиротив дружину Ірину (з дому Гавришук), сина Ореста, сестру Марію, брата Михайла (кол. вояка УПА), брата і се-

стру у Франції і Польщі.
Вічна Йому пам'ять.

Ю. Ш.

† ВОЛОДИМИР БУДАС-БАЛДІС

6 серпня 1974 р. несподівано відійшов у вічність на 53-му році життя колишній вояк І УД УНА св. п. Володимир Будас-Балдіс.

Покійний народився 22 липня 1922 р. в селі Мозолівка, пов. Підгайці, Західна Україна. З вибухом другої світової війни включався в активну боротьбу в обороні Рідного Краю, згодом голоситься до І УД УНА і переходить з нею останній бої та переносить усі повесині наслідки побідженого.

В 1949 р. переїздить до ЗСА та поселюється в Гартфорді, Конн. Тут одружується і включався в українське організоване життя.

Покійний був вірним сином української кат. Церкви і українського народу, членом хору "Діброва" при церкві Св. Арх. Михаїла, місцевого Відділу УККА, Станиці В-ва кол. в. І УД УНА, де останньо сповняв обов'язки секретаря, довголітним членом Управи Пласт-Прияту та помагав іншим місцевим організаціям.

Покійний посдав в собі прикмети чесного вояка, доброго громадянина та був лагідної і милої вдачі.

М. П.

CONTENTS

Mykola Lukiv: Cathedral of St. Sophia in Kiev (poem)	p. 2
Commentary	
M. Maleckyj: Political idea and the Division "Galicia"	3
The world of today	
Ivan Kedryny: The lack of leadership	6
Ya. Kurdydyk: The huge and miniature atom bombs	10
Reminiscences from the past	
Gen. P. Samutyn: 6th Sitch Rifle Division	14
Lev Struk: The sad period of the Red Ukrainian Galician Army	23
Personal opinions	
M. Lishchynsky: "Est modus in rebus"	29
B. Pidhayny: Comment with no restraint	31
S. Kuropas': United Ukr. War Veterans' organization is shrinking — and what's next?	34
"Contemporary Ukraine" — Symposium at Mac Master University	
R. Kolisnyk: Economic conditions and development in Ukraine	37
O. Sokols'ky: Jews in Ukraine and their socio-political role	44
Browsing among the books	
W. Veryha: Let us collect Ukrainian historical documentation	51
O. Berezhnytsky: Ukrainian philately in Italy	56
Military chronicle	59
Supplementing expressed opinions	
Wl. Baskiewicz: Ukrainians and Poles in Galicia	61
W. Waszkowycz: More about the 1st Ukrainian Division "Galicia"	66
Chronicle and information	70
Obituaries	
Omelyan Macyna, Volodymyr Budas-Baldys	79
O. Berezhnytsky: Ukrainian philately in Italy	56

Відвідуйте сталу та
індивідуальні виставки у

focus gallery

861 Queen Street West

Toronto 3, Ontario, Canada

В разі потреби за солідною обслугою звертайтеся

до

УКРАЇНСЬКОГО ПОХОРОННОГО ЗАВЕДЕННЯ

J. CARDINAL & SON

366 Bathurst Street, Toronto, Ontario — Tel.: 368-1444

92 Annette Street, Toronto, Ontario — Tel.: 762-8141

ALU-WOOD WINDOWS & DOORS CO.

Алюмінієві вікна і двері

3195 Lenworth Dr., Cooksville, Ontario

УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА ФІРМА

ALBERTA FUEL OIL LTD.

278 Bathurst Street — Toronto, Ontario — Tel.: EM 2-3224

Постачання опалової оліви

Українська будівельна фірма

E. KOST CONSTRUCTION CO. LTD.

Mississauga, Ontario

Tel.: 270-0070

Будова нових хат і фабрик.

Власник: Евген Коструба.

U.S.A.: \$1.50
Canada: \$1.50

Звертаємо увагу нашим Шановним читачам, що адреса Адміністрації є:

VISTI KOMBATANTA — VETERANS' NEWS

R. O. Box 279, Stn. "D", Toronto 9, Ontario, Canada

Туди просимо звертатися у всіх адміністраційних справах «Вістей Комбатанта» і пересилати свої залегlosti та передплати.

Давніша поштова скринька в Нью Йорку, ЗСА, є нечинна.

Адміністрація

Перше українське бюро подорожі

МАРКІЯНА КОГУТА

BLOOR TRAVEL AGENCY
1190 Bloor Street West, Toronto 4, Ontario

Tel.: 535-2135 & 535-2136

- спроваджує рідних на постійне перебування або на візити,
- продаж квитків на всі літунські, корабельні та автобусові лінії,
- нотаріальні завірення документів — особистих, спадкових і т. п.,
- переклади з різних мов.

НЕ ЙДИ, НЕ ШУКАЙ ЧУЖИХ СОБІ БЮР, БО
НАЙКРАЩЕ ОБСЛУЖИТЬ "АГЕНЦІЯ БЛЮР"!

СОЛІДНА ОБСЛУГА В УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

R. CHOLKAN CO. LTD.

Real Estate Brockers and General Insurance

- 527 Bloor St. W. (near Bathurst St.), Toronto, Ont., 532-4404
2232 Bloor St. W. (n. Runnymede Rd.), Toronto, Ont. 767-5454
660 Wilson Ave. (near Dufferin), Toronto, Ontario, 636-1501
10 Collier Street, — Barrie, Ontario, — Telephone: 728-4401
217 King Street — St. Catherines, Ontario, — Phone: 682-6628